

NAŠA KATEDRALA

6 (2002) ZAGREB

ISSN 1331-5927
UDK 246:27:726

ODBOR ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE ZA OBNOVU KATEDRALE
Mons. Josip KLARIĆ, predsjednik Odbora, mons. Vladimir STANKOVIĆ,
generalni vikar, mr. Stjepan VEČKOVIĆ, ravnatelj Nadb. duhovnog stola,
preč. Mirko TOTOVIĆ, tajnik Odbora, preč. Mijo GABRIĆ, prebendar
Prvostolne crkve zagrebačke, preč. Juraj JERNEIĆ, ekonom nadbiskupije,
g. Mijo GOLUBIĆ, blagajnik.
Prof. dr. Andro MOHOROVIČIĆ, akademik, prof. dr. sc. Branko CRNKOVIĆ,
petrolog († 15.03.2002), prof. dr. Ivo PODHORSKY, statičar, dipl.
ing. Zvonimir RUKAVINA, nadzorni inženjer.

NAŠA KATEDRALA

časopis Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale

Direktor: Josip KLARIĆ

Glavni urednik: Andro MOHOROVIČIĆ

Tehnički urednik: Branko CRNKOVIĆ

Urednički kolegij:

Damir FORETIĆ, Zorislav HORVAT, Silvije NOVAK, Zrnka OŠTRIĆ, Ivo PODHORSKY,
Zvonimir RUKAVINA.

Žiro račun. 2360000-1000000013, poziv na broj 1101559611

Časopis izlazi povremeno

Naklada 1200 primjeraka

Tisak: Offset Markulin

ISSN 1331-5927

UDK 246:27:726

Sadržaj:

Uvod	1
In memoriam: Kardinal FRANJO KUHARIĆ	2
In memoriam: Prof. dr. sc. BRANKO CRNKOVIĆ	3
Glas koncila: Mo Anđelko Kobučar – genij orguljskog stvaralaštva	6
Olga Maruševski: Krov naše katedrale	7
Zorislav Horvat: Neka razmišljanja o sjevernoj kaptolskoj kuli	13
Ivo Podhorsky: Obnova timpanona zagrebačke katedrale - konstruktivni aspekti	16
Zvonimir Rukavina: O obnavljanju katedrale u 2000. i 2001. godini	19
S. Lina Slavica Plukavec: Ban Josip grof Jelačić u zagrebačkoj katedrali	23
Josip Klarić: Novi lusteri u katedrali	32
Darovatelji	34
Oglasi	39

UVODNO SLOVO

Nakon dužeg vremenskog razdoblja cijenjenim čitateljima, prijateljima katedrale i javnosti predajemo šesti broj časopisa NAŠA KATEDRALA.

Uz radosne trenutke podataka o obnovi ovaj put vas moramo izvijestiti i o dvojici naših velikih prijatelja, koji su nas napustili u ovozemaljskom životu i koju naš rad prate odozgo. No nisu to bili samo naši prijatelji nego su oni i međusobno bili vrlo povezani i uvijek su žalili da imaju premalo vremena da do kraja razmijene svoja razmišljanja. To su kardinal FRANJO KUHARIĆ, zagrebački nadbiskup u m. i prof. dr. sc. BRANKO CRNKOVIĆ, petrolog i član Odbora za obnovu katedrale kao i tehnički urednik časopisa NAŠA KATEDRALA. I ova slika pokazuje njihov međusobni odnos.

Oni su se pridružili onim članovima Odbora koji su nas već ranije napustili, a kojih se sa zahvalnošću sjećamo. To su dr. ANTUN IVANDIJA, kustos katedrale, dr. ĐURO KOKŠA, predsjednik Odbora, i prof. dr. ZVONIMIR VRKLJAN, član Odbora. Svima smo vrlo zahvalni.

U ovom broju uz članke In memoriam kard. Franjo Kuharić i prof. Branko Crnković donosimo stručna razmišljanja o krovu katedrale, o sjevernoj kaptolskoj kuli, o konstruktivnim elementima timpanona. Zatim podatke o obnovi u 2000. i 2001. godini.

Iz povijesti donosimo članak o banu Josipu Jelačiću i katedrali.

A iz sadašnjeg trenutka pišem o novim lusterima u katedrali te o godišnjici života, orguljaške službe i stvaralačkog djelovanja maestra Anđelka Klobučara.

Uz zahvalnost darovateljima donosimo popis imena darovatelja od broja 5 do izlaska iz tiska broja 6. Prilažemo i nekoliko reklamnih oglasa naših donatora.

Neka i ovaj broj bude dobro prihvaćen i koristan

In memoriam KARDINAL FRANJO KUHARIĆ

11. ožujka 2002. u 83. godini života umro je kardinal Franjo Kuharić.

Tko je kardinal Franjo Kuharić?

Rođen je 15. travnja 1919. godine u Pribiću u brojnoj katoličkoj obitelji. Za svećenika je zaređen 15. srpnja 1945. godine u Zagrebu.

Službovao je kao kapelan u Radoboju a kao župnik u Rakovu Potoku, Svetom Martinu pod Okićem i Samoboru. Za biskupa je posvećen 3. svibnja 1964. godine. Bio je sudionik II. vatikanskog sabora. Kao apostolski administrator upravljao je Zagrebačkom nadbiskupijom od 20. kolovoza 1970. a nadbiskupom je imenovan 15. lipnja 1970. Papa Ivan Pavao II. uvrstio ga je u Kardinalski zbor 2. veljače 1993. Izabran je za prvog predsjednika Hrvatske biskupske konferencije 9. lipnja 1993. Bio je član više kongregacija u Rimu. U

svojoj pastirskoj brizi osnovao je u nadbiskupiji više od 60 novih župa. Umirovljen je 5. srpnja 1997. Neposredno pred smrt zatražio je ispovijed i bolesničko pomazanje i blago u Gospodinu preminuo 11. ožujka 2002.

Što kažu o njemu?

1) Crkva

Papa Ivan Pavao II: »Bio je dosljedan svjedok u vrijeme teških iskušenja.« **Ap. nuncij Gulio Einaudi:** »Obilježio je epohu hrvatske povijesti.« **Nadb. Angelo Sodano:** »Uživao je veliki ugled.« **Kard. Vinko Puljić:** »Stajao je čvrsto kao svjedok i bio je pastir cijeloga hrvatskog naroda.« **Kard. Joseph Ratzinger:** »S divljenjem se sjećamo njegova junačkog svjedočenja.« **Mons. Nikola Eterović:** »Čvrsti putokaz vjernosti Bogu i Crkvi.« **Nadb. Josip Bozanić:** »Govor o Bogu uprisutnio je svojim življenjem i bio je glas promicatelja pravde, oprostjenja i pomirenja.« **Kard. J.-M. Lustiger:** »Divio sam se njegovoj hrabrosti i vjeri.« **Kard. Franz König:** »Blizak i zauzet u skrbi za domovinu.« **Kard. M. Martini:** »Uvijek je bio blizak narodu.« **Nadb. Ivan Devčić:** »Vjernici su jasno pokazali kakve žele pastire.« **Mons. Antun Škvorčević:** »Bio je živi znak da nas Bog voli.« **Kard. Josef Tomko:** »Junački je propovijedao evanđelje unatoč prijetnjama i ne malim zaprekama.« **Slovenski biskupi:** »Branio je čast Crkve i slobodu domovine«.

2) Predstavnici drugih vjeroispovijesti

Muftija Šefko ef. Omerbašić: »Širio je dijalog i ekumenizam.« **Dr. Branko Lovrec:** »Bio je odvažan prorok i mudar savjetnik.« **Predsjednik Evangeličke crkve RH:** »Čovjek izrazite duhovnosti.« **Andreas Lukša, Evangeličko-luteranska Crkva:** »Svjetlo na brijegu i svjetionik vjere.« **Dr. Ognjen Kraus:** »Prijateljski je nastojao pomiriti razlike u uvjerenjima.«

3) Političari i drugi

Predsj. Stjepan Mesić: »Vjesnik vjere i slobode. Ostat će upisan u povijest.« **Premijer Ivica Račan:** »Borac protiv mržnje u najtežim trenucima. Posebno će zapamćen ostati po ulozi za vrijeme Domovinskog rata.« **Predsjednik Sabora Zlatko Tomčić:** »Borio se za ljudska prava svakoga čovjeka.« **Dr. Goran Granić:** »Bio je na tragu časnih i uzoritih prethodnika.« **Dino Debeljuh:** »Kada bi teisti i ateisti slijedili riječi, djela i duh kardinala Kuharića, mi bismo postali pravi ljudi.« **Prof. Stanko Leko:** »Brisao je turobne misli iz bra-

niteljskih glava.« **Prof. dr. Josip Baloban:** »Bio je lučonoša bolje i pravednije budućnosti.« **Dr. Stjepan Baloban:** »Spajao je hrvatske različnosti, čovjek dijaloga i ekumen-skih nastojanja, skroman i karizmatički vođa.« **Dr. Branko Jeren:** »Kardinalove poruke bile su duboke i dalekosežne.« **Milan Ivkošić:** »Kuharić – sve sveto ove zemlje.« **Dr. Juraj Kolarić:** »Bio je svjetlo kad je Hrvatska bila u mraku.«

Što je značilo za obnovu katedrale?

Kardinal Franjo Kuharić bio je živo zauzet za obnovu katedrale. Za sve se zanimao. Bez njega nije započela niti jedna etapa obnove i bez njega nije završila. S velikom ljubavlju prema katedrali putovao je po svijetu od europskih zemlja do Amerike, Kanade, Australije, Novog Zelanda, Južne Afrike tražeći pomoć za obnovu katedrale. Teško je i zamisliti obnovu bez njegove uloge. Bio je svjestan kako je velik i zahtjevan rad na obnovi katedrale zato je 1990. godine, kada smo pred Božić počeli s postavljanjem skele, proročki rekao: »Moje oči neće više vidjeti katedralu bez skele.« Prateći rad na obnovi ne samo da je katedralu promatrao iz svoga dvora ili s trga, nego se i više puta s kacigom na glavi uspeo na najviši domet skele. Blagoslovio je svaki početak etape, a isto tako i svršetak etape zanimajući se za ono što je sljedeće na redu. Više puta je pozivao k sebi u goste članove Odbora i izvođače a pošao je i u klesarsku radionicu pogledati izradu kipova Majke Božje i anđela, koje je za obnovu timpanona klesao Vladimir Herljević sa svojim suradnicima. Pred završenim kipom Majke Božje prvi je izmolio molitvu i zamolio Mariju da bdije nad Zagrebom i domovinom. U znak zahvalnosti još za njegova upravljanja nadbiskupijom Odbor je odlučio prema starom običaju ugraditi u obnovljeni timpanon njegov biskupski grb. Tako je njegov grb našao svoje mjesto u timpanonu u zasebnoj niši ispod grbova Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, grba nadbiskupa Josipa Mihalovića i grba Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Ispod grba je uklesano da se katedrala obnavljala u vrijeme njegova upravljanja nadbiskupijom.

Hvala Kardinalu za svu ljubav i skrb i neka počiva u miru u svojoj i našoj katedrali!

In memoriam

BRANKO CRNKOVIĆ

† 15. ožujka 2002.

Prof. dr. sc. BRANKO CRNKOVIĆ, sveučilišni profesor u mirovini, bio je 15 godina član Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale.

Rođen je 31. svibnja 1929. u Zagrebu, roditelji Milan i Jelena r.

Čuk, oženjen s Mirom r. Marković. Ima jednog sina. Završio je Tehnički fakultet u Zagrebu (Geol. smjer), 1962. položio doktorat geol. znanosti. Od 1962. radi na Rudarsko-geološkom fakultetu u Zagrebu.. 1963. kao docent, 1980. kao izvanredni profesor a od 1974. kao redoviti profesor. Bio je 2 godine dekan a 4 godine prodekan fakulteta. Napisao je više znanstvenih djela.

Preminuo je nakon kratke ali teške bolesti u bolnici Rebro u Zagrebu, a pokopan je 20. ožujka u obiteljskoj grobnici na Mirogoju u Zagrebu.

Kada je zagrebački nadbiskup Kardinal Franjo Kuharić 1987. godine osnovao Odbor za obnovu katedrale, imenovao je članom Odbora kao stručnjaka petrologa prof. dr. Branka Crnkovića, koji je od prvog dana i kroz punih 15 godina bio dragi i zauzeti član Odbora. U radu Odbora je radio vrlo savjesno i zauzeto. Redovito je dolazio na sjednice, i to uvijek prvi a odlazio je posljednji.

Sjednice Odbora održavale su se svake srijede u 13 sati a završavale nešto poslije 15 sati. a kroz 15 godina održali smo oko 500 radnih sjednica.

Na ispraćaju na Mirogoju reče mons. Josip Klarić, predsjednik Odbora, vrlo slikovito: »Danas je srijeda, upravo nešto poslije 15 sati, kao da završavamo sjednicu i kao da se razilazimo, ali ne više s riječima: 'Do viđenja do slijedećeg susreta, nego do viđenja u nebu.'«

Pok. prof. Branko Crnković je bio savjestan i drag suradnik i sugovornik. Nije izostao niti od jedne sjednice, osim radi bolesti ili nečeg veoma važnog.

Kako je s radošću dolazio, potvrđuju i njegove riječi: »Ako srijedom nema naše sjednice, meni je dan prazan.«

U radu Odbora pokazivao je živu zainteresiranost za uspješnu obnovu katedrale, tog predivnog i najvećeg spomenika vjere i kulturne baštine hrvatskog naroda.

Nije mu bilo teško uspinjati se do vrha zvonika, opipati svaki kamen od prvih radova na timpanonu pa do križa na sjevernom zvoniku, od fijala do kontrafora.

Nije mu bilo teško ići u kamenolome u Vinicu, Bihać, Bizek ili Vicenzu. Nije mu bilo teško ići na putovanja u mjesta obrade kamena ili obnove od Pazina, Pučišća sve do Kölna i Regensburga. Sve je to volio, jer je volio katedralu i jer se radovao svakom dijelu njene obnove.

Koliko je puta stao na trgu i pogledao na zvonike koji se ljeskaju u suncu a osmijeh na licu je govorio o zadovoljstvu radi uspješnog truda uloženog u obnovu.

Opraštamo se od pok. profesora Branka Crnkovića uz izraze najdubljeg poštovanja i zahvalnosti za njegov zauzeti rad i ljubav koju je uložio u obnovu.

Spomenimo još jednu važnu njegovu pojedinost. Pok. prof. Crnković je neobično volio i poštivao našeg kardinala Franju Kuharića. Rado se s njime susretao, a posebno kad smo zajednički bili kod njega primljeni ili nam je došao u posjet zanimajući se za napredak obnove. Više puta je i sam išao Kardinalu i dugo razgovarao s njime...

Samo nekoliko sati prije smrti i kada mu je mons. Josip Klarić rekao da je umro kardinal Kuharić i da mu je donio njegovu sliku, on je možda posljednji put, i uz velike napore, otvorio svoje umorne oči da bi pogledao lik njemu i svima nama dragog čovjeka.

Nije li sada došao trenutak da se ta dva prijatelja na dugo i široko i bez vremenskih ograničenja razgovaraju i raduju.

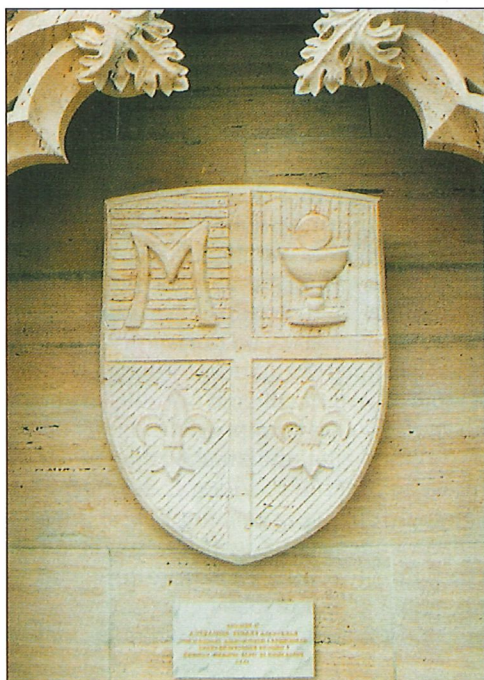
Prof. Branko Crnković je bio tehnički urednik časopisa »Naša katedrala«. On je pripremao tekstove i za ovaj broj. Dok je ležao u krevetu u bolnici Rebro, mislio je na časopis i zamolio da mu tekstove donesemo na korekturu. No toga nije dočekao i evo članak o njemu otisnut je bez njegovih ispravaka crvenom olovkom. Ako ima pogrešaka, a sigurno ima, neće zamjeriti. Za svaku crtu i za svako slovo, za svaku brigu oko časopisa mi smo zahvalni.

Zahvaljujemo pok. prof. Branku Crnković za prijateljstvo, povjerenje, požrtvornost i suradnju.

A njegovoj obitelji - majci, supruzi, sinu i svoj rodbini i prijateljima - u ime zagrebačke nadbiskupije, u ime katedrale i u ime Odbora zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale izričemo duboku sućut i želimo punu utjehu vjere.

Gospodine profesore, Onaj kome ste gradili i obnavljali dom, tj. katedralu, neka Vam dodijeli mjesto u svome nebeskom domu, i zato Vam ove srijede, u 15,30 sati, nakon ove »sjednice« kažemo: »Počivaj u miru i do viđenja u nebu.«

Katedrala je obnavljana u vrijeme kardinala Franje Kuharića. On je pratio obnovu i zauzimao se za nju. U znak zahvalnosti u lijevoj niši na timpanonu ispod kipova Majke Božje i andela ugrađen je njegov grb kao zahvalni spomen za njegovu pomoć i podršku.

Mo ANĐELKO KLOBUČAR – GENIJ ORGULJSKOG STVARALAŠTVA

U zagrebačkoj je katedrali u petak 8. veljače istaknuti hrvatski skladatelj proslavio 70. obljetnicu života. Najprije mu je, uvodeći u svečanu misu koju je slavio u okviru trodnevne za ovogodišnje Stepinčevo, kardinal Franjo Kuharić zahvalio za specifično služenje Crkvi: stvaranje duhovne orguljske glazbe i sviranje na katedralnim bogoslužjima, te čestitao obljetnicu plodnoga stvaralačkog života.

Nakon mise, na kojoj je koralni muški zbor pjevao Klobučarovu »Hrvatsku misu za 4 muška glasa« i druge njegove skladbe, muzikolog dr. Miho Demović predstavio je upravo tiskan Klobučarov zbornik »Skladbe za orgulje«, istaknuvši na početku da je to »jedinstveni događaj u povijesti hrvatske duhovne glazbe i općenito hrvatske kulture, ne samo zbog izuzetne umjetničke vrijednosti u njemu objavljenih skladaba nego jer je ovo prvi put da je u Hrvatskoj tiskan zasebni tako opsežni (360 str.) zbornik orguljskih skladaba jednog hrvatskog autora, pa stoga odmah na početku promocije valja istaknuti da se tim djelom obilježava i najveći doseg orguljskog stvaralaštva u Hrvatskoj od pojave prvih orgulja u XIV. stoljeću do danas«. Podsjetivši da je Klobučarovom zaslugom »orguljska glazba u Hrvatskoj u svakom pogledu danas dosegla europsku razinu umjetničke zrelosti«, dr. Demović je rekao da akademik Klobučar »nije samo virtuoz na orguljama koji je davao orguljske koncerte u Zagrebu i drugdje u Hrvatskoj i u inozemstvu i koji je prouzročio i na nosačima zvuka ovjekovječio gotovo sve orguljske skladbe hrvatskih skladatelja, vrsni pe-

dagog koji je na Muzičkoj akademiji i Institutu za crkvenu glazbu u Zagrebu, i na Ljetnoj orguljaškoj školi u Šibeniku odgojio mnoge mlade glazbenike, nego i glazbeni erudit i nadasve plodni skladatelj čiji opus prelazi broj od 200 orkestralnih skladaba, izuzevši glazbu na 67 filmova«. Prikazavši zatim Klobučarovo skladanje prema vrsti glazbenih instrumenata, posebno se osvrnuo na skladbe za orgulje kojih je više od 50, a u zbornik je uvršteno 24, i to po vremenskom nastajanju od 1952. do 1999. godine. »Otisnute skladbe su raznorodne a nose naslove: po klasičnim glazbenim oblicima - passacaglia, suita, toccata, sonata I. i II. preludiji, interludij, postludij, intrada, pastorele, cantabile, sherzo, rondo; po temama preuzetim iz crkvenih skladaba – suita alleuica, fantazija »Zdravo Marijo«, božićne minijature: Svanu nam, Ovoga vremena, Veseli se Majko Božja; po posveti – hommage (a Checcini) ofrande (a Marie); po nazivima preuzetih iz likovne umjetnosti – triptich, vitrail, colage, te programske glazbe - Pjesma stvorova«.

Analiziravši zatim bitna svojstva Klobučarova skladateljskog opusa, dr. Demović je zaključio da je Klobučarevo djelo »najveći orguljski stvaralački domet koji je hrvatski genij postigao do danas na području orguljskog stvaralaštva. S njim je ne samo hrvatska nego općenito i svjetska glazbena baština postala uvelike bogatija. Anđelko Klobučar je s tim opusom zadužio hrvatsku glazbenu kulturu«. Zbornik, koji je uredio dr. Demović a izdao Kor prvostolne crkve zagrebačke uz sponzorstvo Prvostolnog kaptola zagrebačkog i tiskare Vedograf, objavljen je u znak zahvalnosti hrvatskom velikom glazbenom geniju.

Nakon koncerta pomoćni zagrebački biskup i prepošt Prvostolnog kaptola zagrebačkoga mons. Josip Mrzljak čestitao je i zahvalio akademiku Klobučaru u ime zagrebačkoga nadbiskupa Josipa Bozanića, Zagrebačke nadbiskupije, Prvostolnog kaptola te zagrebačke katedrale. (GK)

Olga Maruševski

KROV NAŠE KATEDRALE

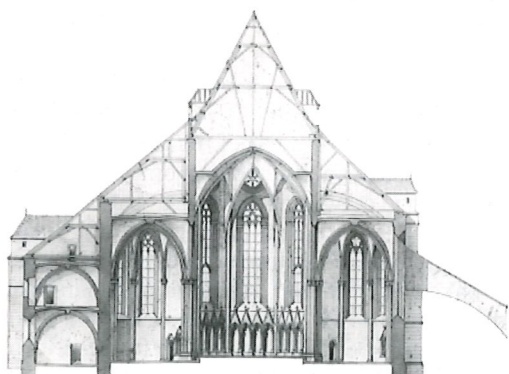

Arhitektonska forma krova, danas bez svog svečanog vanjskog plašta, kako ga je bio zamislio i izveo Bollé, u suglasju je s ustrojtstvom glavnog pročelja i unutrašnjeg prostora. Oba elementa sa svim funkcijama analognu stilskim karakteristikama građevina kao pojave imaju formalno, estetičko i simboličko značenje. Kad je napokon tijelo katedrale dobilo svoje zaštitno pokrivalo, Bollé je rekao da je krov nekoć bio za nuždu razapet nad sva tri broda, a da ta podjela prostora prema vani uopće nije došla do izražaja. Drugi je posredujući element potres 1880. koji je u transversalnom valu najjače oštetio istočni dio crkve, to jest svetište, i u svom razornom djelovanju otkrio tehničke probleme u procesu promjena u prostoru, a s druge strane potaknuo željeno oslobađanje volumena i prostora. Zato je nužno obazreti se barem na neke događaje, neke osobitosti tog prostora, koje upravo mogu otkriti kauzalnost promjena što ih je povijest upisivala među njegove zidove. Do konačnog rješenja forme krova dug je i vijugav put kroz prostore katedrale i može se pratiti tek u skokovitim stoljetnim razmacima. Prošli su ga dosad počevši s Kukuljevićem mnogi istraživači u nastojanju da s dužnim oprezom utvrde redosljed građenja prema stilskim raz-

nolikostima gradbenog materijala i u kamen upisanih biskupskih i vladarskih znamenja. Preostaje mi iz njihovih prikaza i studija izdvojiti neke činjenice ukoliko se tiču svetišta u kojemu je još prije potresa započelo snimanje zatečenog stanja. No tijekom izgradnje ostaje i dalje otvoren da se u cijelosti pomnije istraži s mogućim novim interpretacijama.

Svod u svetištu. Geneza svetišta s Ladislavom i Marijinom kapelom ili Timotejeva katedrala (1269-1284) nije riješena dokraja napose u problemu spoja s postupno građenim lađama. Koliko je dosad utvrđeno ili pretpostavljeno, Timotejev je sklop zamišljen kao bazilikalna gradnja, možda s triforijima ili emporama s obzirom na ugrađene tornjiće s pužastim stubištima na spojevima glavne apside s kapelama. Od započete bazilikalne ideje ostala su u zidu svetišta dva okrugla okna kasnije skrivena pod krovom bočnih kapela. U obnovi za biskupovanja Osvalda Tuza (1466-1499) u svetištu je umjesto križno-rebrastog svoda postavljen novi mrežasti u skladu sa stilom tog doba, možda radi prilagođivanja zamišljenom svodu u glavnoj lađi no koji nikad nije bio izveden (Z. Horvat). Taj je negdašnji Timotejev sklop dobio vjerojatno drukčije konstruiran krov, jer se 1491. spominje tesar Blaž, koji je izgradio novo krovništvo nad svetištem i kapelama, nešto kasnije s pokrovom od hrastove šindre. Pretpostavlja se da je za istog biskupa svetište od lađa odijeljeno oltarnom pregradom (lektorijem), no o mogućem izgledu svjedoči tek tlocrt s kraja 18. stoljeća.

Dalje slijede već više puta spominjani događaji, koji su nanijeli velikih oštećenja tijelu katedrale, što još sa stilskim i liturgijskim promjenama nikad nije bilo dokraja ozdravljeno. Zapadno pročelje i krovništvo lađe stradalo je 1529, crkva je opet bez krova 1587, koji je popravljen oko 1590. Nevolje se nastavljaju i dalje nakon dva požara 1624. i 1645. u kojima je stradao svod u svetištu, prema Kukuljeviću popravljen 1632. dok je nakon 1645. ostao dugo vremena nepokriven.

Friedrich Schmidt: Katedrala u Zagrebu u svom sadanjem stanju. Presjek prema glavnom žrtveniku. 1878. Riznica zgb. katedrale

Ključno ime za razaznavanje situacije je Ivan (Hans) Albertal pozvan da dogradi južni zvonik (1633-1647). Tkalčić spominje da je nakon požara zaključeno 1628. da se iz Beča pozove vješt graditelj, koji bi crkveni svod znao popraviti onako »kakav je nekoć bio«. O tome graditelju, a naziva ga se i umjetnikom (A. Deanović) ne znamo ništa, dok je siguran Albertal, koji će nakon požara 1645. izgraditi novi svod prema izričitoj želji naručitelja (Lj. Karaman) tada biskupa Martina Bogdana). Je li u tom požaru stradala i oltarna pregrada ne znamo, no obje će ugradnje uzdrmati stabilnost konstrukcije zidova i stupova. Kako je bio montiran Albertalov svod saznat ćemo tek iz poznatih nacrti Friedricha Schmidta iz 1878. i tiskanog Bolléova izvještaja 1884. Ipak naša se povijesnoumjetnička literatura malo bavi tim, kako kaže Bollé, »znanstveno-tehničkim« pitanjem, nego više formom i umjetničkim učinkom. Tako se zakašnjeli »dekorativni« gotički svod tumači kao »sklonost arhaizaciji«, dapače da je »graditelj postupao kao restaurator koji kasnogotičke oblike primjenjuje u srednjovjekovnom prostoru« (A. Horvat). Pa zatim, da nepoznati umjetnik »nije vladao tehnikom toga vremena pa je načinio znatno niži svod i utisnuo ga u samo zide što je bilo uzrokom daljnjih šteta na svetištu« (A. Deanović). No logično je pomisliti da bi graditelj ili zidarskih majstor iz bilo koje dobe morao znati kako da spoji svod s okolnim zidom i krovštem. Po svoj prilici krovšte nakon požara nije ni tesarski majstor valjano popravio. Već je Weiss 1860. zapazio da svod nije postavljen u svojoj prvobitnoj visini nego niže, nekako grbavo (»etwas bucklig«) i nepravilno napeto te da rebra sasvim nemotivirano prekidaju dio zida. Barem jedan slikani dokument može posvjedočiti o Albertalovu svodu. To je već više puta reproduciran prizor svečanog ustoličenja nadbiskupa Haulika 1853. iz crtačkog pera Ivana Zachea na kojemu se vrlo dobro vidi svod koji pokriva dio rozete u apsidi. Između ruba svoda i zida moralo je biti dovoljno razmaka da se namjeste oslikana stakla što su na prozorima i rozetama postavljena za Haulikova biskupovanja.

Bollé je nakon konstituiranja Društva za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke 1883. barem donekle u izvještaju 1884. (na hrv. u Katoličkom listu, na njem. kao separat) raz-

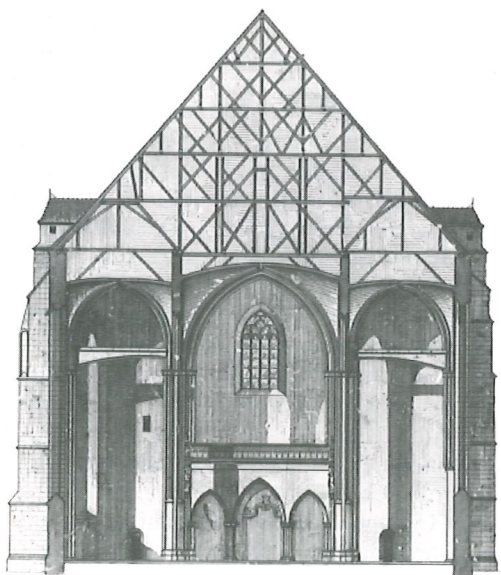
riješio situaciju. On doduše spominje da je u 17. st. nakon požara krov nad svetištem popravljen i ravno produljen preko onih kapela, ali koliko je razaberivo, on misli da »kasnogotički mrežasti svod« s loše raspoređenim rebrima i podupirajuća konstrukcija potječu iz 15. st. Ukratko, statičnost je bila ugrožena zbog loše izvedenog krovšta, dotrajalog zida i potpornjaka. Zato su nedugo nakon dovršenja svoda podignuta od dvora do južne kapele dva (?) golema potporna luka nastavljajući se u tavanskom dijelu iznad oblikih kapela da ublaže pritisak na zidove. Sam je svod na dvadesetak mjesta bio pričvršćen željeznim šipkama na već djelomično trule krovne vezeve i roženice (Albertalova majstorija?). Također su, kaže, u 15. st. između dva para stupova koji dijele svetište od bočnih kapela, podignuta još dva kako bi izdržala teret zida i svoda, što znači da su i oni prvobitni bili slabo građeni. Zaključeno je da bi se pri jačoj trešnjoj svod mogao srušiti pa je već u prvom programu određeno da se nadomjesti čvršćim i boljim. Tako se i dogodilo, svod je pao i zdrobio Haulikov glavni oltar i nadbiskupski tron. O kojim se pak dvama vanjskim lukovima radi iz njegova dosta nesustavno pisana izvještaja nije jasno, jer jedan vidimo označen uz tlocrt katedrale Grahora i Kleina iz 1870. Kad se pristupilo obnovi, Schmidt je sa svojom ekipom dobro razgledao katedralu, napose svetišta, pa nacrt s njegovim potpisom (*Katedrala u Zagrebu u svom sadašnjem stanju. Prosjek prema glavnom žrtveniku 1878. vidi sliku na str. 7.*) prikazuje Albertalov svod koji pokriva dio rozete u apsidi, dva unutrašnja potporna luka i jedan veliki vanjski kojeg je mislio sačuvati, jer se vidi na Nacrtu za obnovu katedrale, Pogled s trga iz 1879.

Oltarna pregrada (lektorij, Lettner). Bollé spominje da je u katedrali bilo koješta posagrađeno na štetu perspektivnosti, tako »red arkada, takozvani hodnik (u njem. tekstu Lettner), koji je crkvu poprijeko presijecao... s jedne strane s orguljskom emporom, a s druge biskupovom«. Vraćamo se opet Albertalu, jer je nakon požara 1645. s njim sklopljen ugovor da »najprvo boltu, stup i chorus iliti gang poruđeni zopet na pervu sasvim formu dobro, jako i tvrdo iz dobra kamena napravi«. Ne znamo je li taj poruđeni kor ili hodnik istovjetan s pretpostavljenom oltarnom pregradom koju je dao podići Osvald Tuz ili je to bio

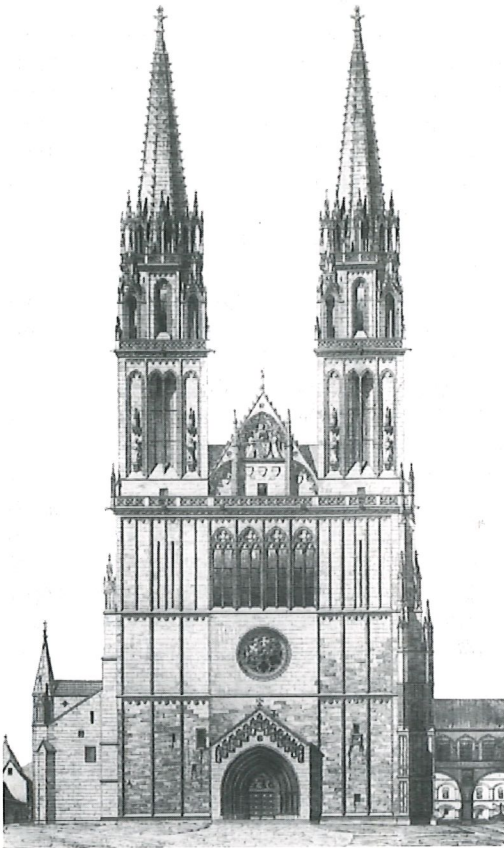
preoblikovani zid, koji je privremeno zatvarao Timotejev sklop (Z. Horvat). Moguće su asocijacije i na provizorni Chorwand u katedrali u Kölnu. No već su u 12/13. st. uvedene visoke korske pregrade, koje su poput zida zatvarale svetište i dijelile crkvu svećenika od crkve laika (primjeri: Bourges, Limoges, katedrala u Troyesu, Naumburg, Bamberg, Lübeck, Sveti Stjepan u Beču). Pregrade su bile perforirane vratima, a na gornjem je dijelu svećenik čitao evanđelje, poslanice ili upravljao zborom. U podnožju su smješteni oltari namijenjeni vjernicima. Prema Kukuljeviću, biskup Luka Baratin (1500-1510) podigao je pjevalište, koje je dijelilo svetište od crkve, također, prema L. Dobronić, emporu, kor ili hodnik (ganjek). Poznajemo je tek u tlocrtu katedrale geometra Klobučarića (1792-93). Crtež popraćen eksplikacijom prikazuje hodnik podignut na osam stupova sa strane lađa, s punim zidom sa strane svetišta (muros parte ex altera chorum sustentante), s dvama prolazima u svetišta i po jednim u kapele. Uspinjalo se iz južne lađe stubama poduprtim manjim stupovima, prilazilo se iz dvora Bratulićevim mostom (1607). Nadvisivao je dio istočnih traveja lađa. U sredini ispod hodnika stajao je okrenut vjernicima oltar sv. Križa (1506), a prema svetištu uza zid biskupski

tron. Biskup Vrhovac je 1800. dao srušiti srednji dio da otvori pogled prema glavnom oltaru. Bilo je to u duhu prosvjetiteljskih ikonoklasta, kako se događalo u Francuskoj.

Kukuljevićev je opis postranih empora pomalo zbunjujući, jer kaže da je starije pjevalište nad trijemom crkve (Alagovićevo iz 1835) i novije u sredini crkve s lijeve strane te da je negda bilo spojeno s biskupskom bogomoljom, a ulazilo se na nj kamenim stubama iz crkve. No barem je točno opisao biskupsku emporu kao »otvorenu i zatvorenu«, zapravo otvoreni dio hodnika ispred Marijine kapele s drvenom rešetkom ukrašenom raspelom iz 1750. i dvama kipovima »svetih žena«, a zatvorenu je dao ostakliti biskup Alagović. Zanimljivo je da su na fotografijama snimljenim nakon potresa ornamenti na ogradama neogotički, slični onima na ogradi Alagovićeve pjevališta kako ga prikazuje Schmidtov Presjek prema orguljama iz 1878. Pod upitnikom su i dva prolaza u Marijinu kapelu. Weiss spominje da su obje empure sagrađene u novije vrijeme u gotičkom stilu, a Strossmayer 1874. da su iz 17. st. »tzv. empure, te grdne ormari- ne (Chorschrank!) na koje anima naturaliter estetica ni pogledati ne može«. Tkalčić je za to da ih se sruši, jer su nastale »proti slogu crkve«, ali je nadbiskup upozorio na opasnost uklanjanja biskupske empure što bi moglo ugroziti nosivost zida. Schmidt je predvidio rušenje te da se u svetištu uspostavi ranogotički križnorebrasti svod. Dilemu oko empora razriješio je potres, jer se rasklimao sav noseći i podupirajući sustav svoda i empora. Jesu li obje srušene za volju čistoće i jedinstva stila ili iz nužde, no odlučujuća je u obnovi prostora strukturna komponenta, što je već Schmidtov racionalni pristup naznačio micanjem oltara uza stupove i zidove lađa i otvaranje dopola zazidanih prozora. Ipak je Bolléu zamjereno što je srušio »zanimljivu gotičku emporu s pitoresnim stubištem i grupom pod križem« (A. Deanović). Bollé je 1881/82. uklonio potporne lukove i počeo graditi krovnište za novi, kako kaže, glavni krov koji bi odgovarao »umjetničkom dovršenju od temelja tako divno zasnovane crkve« s glavnom lađom i dva tornja odgovarajuća bočnim lađama. U promijenjenom programu nakon potresa nagovijestio je potpornjake s fjalama, zabatima i zabatnicama, koje bi se morale »uzrezati« u glavni krov.

Friedrich Schmidt: Katedrala u svom sadanjem stanju. Presjek prema orguljama. 1878. Riznica zgb. katedrale

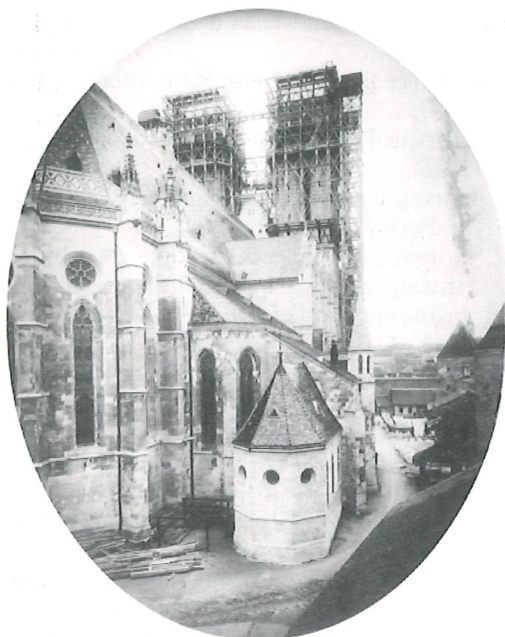
Friedrich Schmidt: Nacrt pročelja 1879.

Dovršenje nedovršenog. Schmidt je preuzeo obnovu bečke katedrale sv. Stjepana 1863, no u prvom je romantičarskom programu predložena totalna regotizacija, među ostalim i podizanje nedovršenog sjevernog tornja. Schmidtov je pak pristup uvažavao povijesno nasljeđe, ali je ipak iz 1873. njegov akvarelirani crtež katedrale s dva jednaka tornja. Napustio je tu ideju, ali ju je proveo u Zagrebu da udovolji »javnosti«, ponajprije Strossmayeru i Račkome. Dakako da nije riječ samo o biskupovim željama s njegovim idealno tipičnim pretpostavkama o stilu, nego da pročelje s parom zvonika uskladi s rasporedom unutrašnjeg prostora. Ishodište njegova projekta je masivni, većim dijelom gotički, ugao ni potpornjak južnog tornja koji dopire do potkrovnog vijenca. Od te je crte povisio pročelje do polovice šatorastog krova, a preostali trokut pokrio zabatnim zidom. Moguće je pretpostaviti da su postojeći masivni temelji

tornjeva integrirani u ideju o njihovoj visini, pa mu je zato bila nužna dogradnja lažnog kata da uskladi visinsku razliku. Jednom riječi izgradio je snažno i visoko postolje za dva spomenička tornja. Raščlamba te velike plohe lezenama i otvorima postupno se razvija od jednostavnog do kompliciranog u kristalinski oblikovanim tijelima tornjeva. Ipak je tu novu kreaciju želio pomiriti s tradicijom. Zadržao je Vinkovićev »romanički« portal, u pozadini prelomljeni krov, dok je postrane kontrafore učvrstio fjalama, pa recimo prema Strossmayerovim željama da »mrtvo inače tijelo crkve oživi«. Bollé je polovičnu Schmidtovu obnovu doradio u duhu dogmatskog strogog historizma u ritmu i horizontalnoj i vertikalnoj simetriji, napose s novim portalom u skladu s još više razrahljenim kapama tornjeva. Osim toga dobro je odmjerio razliku između visine tornjeva i pada linije dvostrukog krova i logično je da ga je izravnao u cijeloj dužini.

Najznačajnija korektura Schmidtova koncepta je upravo krov. To je kompozicija od tri krova: srednja lađa sa svetištem pod jednim je krovom, punu širinu bočnih lađa označuju nad kontraforima zabati s fjalama i zabatnicama (kičeki - kako su ih nazivali sjednički zapisničari!), nad kapelama je niže položen krov. Bolléov krov slobodno možemo nazvati »petom fasadom« (pročeljem), terminom koji je ušao u opticaj u funkcionalističkoj arhitekturi moderne, derivatu klasicizma bez simbolike stila, koja ukida krov i stvara ravnu površinu analogno ravnini vertikalnih zidova. Nema razloga da taj element ne primijenimo i na arhitekturu »sa stilom«. Štoviše u neposrednom susjedstvu katedrale petom fasadom nazvan je niz starih krovova u Tkalčićevoj ulici iz vizure Gornjega grada (R. Ivančević, *Život umjetnosti* 1990), no kretanjem oko tijela Crkve Bolléov krov sudjeluje u svim vizurama, dapače u obzoru je cijeloga grada.

Bollé kao graditelja pratimo u izvještajima skupljenim u fondu *Acta ecclesiae metropolitanae* od 1881. dalje u kojima se uopće ne spominju ni stil ni povijesne reference nego samo tehnički problemi gradnje i organizacije posla. U javnim sporovima oko njegove obnove nastojao je 1901. objasniti svoju povijesno-umjetničku metodu građenja, koja bi se u programskom smislu mogla nazvati umjetnost i tehnika, u diskursu arhitekture kao značenjski simbol vremena, u biti egalizacije antičke te-

Katedrala oko 1890. Fototeka MGZ

chne i tzv. velike umjetnosti. Spomenuo je samo jedno ime teoretičara Gottfrieda Sempera, tada i do danas kontekstuiranog u svim oblicima arhitekture. Zato je Bolléova »peta fasada« prava lekcija iz Semperove teorije o tektonici prije sjedinjenja s arhitektonikom (sistemizirano u njegovu kapitalnom djelu *Der Styl in der technischer und tektonischen Künsten oder praktische Aestetik* 1860-1878). Bitan je senzibilitet spram istinitosti materijala no koji se tek umjetničkom obradom površine sublimira u lijepo. Rezultat oslobađanja forme od njezine materijalne ovisnosti u sistemu građenja iznutra prema vani je umjetnost oblačenja zida (*Bekleidungskunst*) kao formule za stvaranje stila. U hijerarhiji gradbenih elemenata koji tvore arhitektonsku formu inicijalna je tehnika pletenje-tekstilna umjetnost, kao pramotiv sačuvana u promjeni materijala i oblika u tektonici-tesarstvu, keramici - građevnom materijalu, stereotomiji - zidarstvu i metalotehnici. Vrednovanje upotrijebljenog materijala i visoko tehničko znanje pretpostavka su za stvaranje izražajnosti forme, to jest stila i dekoracije. U renesancista Sempera dekoracija je sklad svih dijelova gradnje kao i u gotičara Viollet Le Duca izraz jedinstva koncepcije cijelog zdanja.

U teoriji »Bekleidunga« veliki prostor zauzima polikromija. Historijski su uzori u bizantskoj i orijentalnoj umjetnosti, u talijanskoj tradiciji primjene obojenog materijala. Opća je tendencija da se i krovovi reprezentativnih objekata oblože polikromiranim pokrovom, napose u romantičarskom oživljavanju gotike, ali i u recepciji renesanse. Strossmayer je 1874. predlagao da se krov katedrale pokrije »pisanim crijepom« poput onog crkve sv. Stjepana u Beču, ondje već od 1831. U Protokolima 1876. čitamo da zasad »neki« Hugo Berks nudi ulašteni crijep.

Kao što je Bollé i kamen uglavnom dobavljao iz bliže okolice Zagreba, tako se i za ciglarske proizvodnje okrenuo domaćoj proizvodnji. Pogodno je zemljište našao 1881. vjerojatno na nekadašnjoj kaptolskoj ciglani južno od Maksimirske ceste. U Registrima je zabilježeno da je položio novac »na ime kupljene ciglane« zajedno sa suvlasnikom na pol Fedom Kossegom, klesarom i graditeljskim poslovođom u radionici katedrale. U raču-

Katedrala. Pogled iz Vlaške ulice. Fototeka MGZ

nima se javlja kao Nova kaptolska ciglana. Tesarski se radovi dovršavaju 1884. i otada pratimo kako se materijal postupno dovozio »u Zagreb« (područje s Jurjavesi-Maksimikom tada pripadalo općini Sesvete) i koliko ga ima na skladištu. Račune je potpisivao Leon Hönigsberg, da li kao voditelj ili kao suvlasnik nije još poznato, svakako je to novi podatak u njegovoj biografiji. Rođeni je Zagrepčanin (1861-1911), nakon završenih studija u Beču samostalno je djelovao kao arhitekt 1886-1888, a 1890. osnovao je s Julijem Deutschem poznatu građevinsku tvrtku Hönigsberg i Deutsch. U specifikacijama računa navedene su sve vrste proizvoda na njemačkom i hrvatskom: kalajisani crijep (Dachziegel), građevne i oblikovne opeke (Rohbau und façonnirte Firstziegel), »laštene« opeke (Dachziegel glasierte), za tarac (Plasterziegel), pa dalje za žlijeb, kanal, sljeme. Pokrivanje je zapelo, jer se dugo nije mogla pogoditi crvena boja, napokon je uspjelo i prema Bolléovu uzorku proizvedene su bijele, zelene, smeđe i crvene glazirane (»laštene«) opeke. Počelo se s pokrivanjem krova nad svetištem i pokrajnjim kapelama. Bollé piše svoja izvješća o radovima na njemačkom jeziku, neki su kojekako i prevedeni, pa tako u onom iz 1885. piše da je »crepar Hinko Bauer prepokrio šareni krov laštenim crijepom«. Bollé je slijedio Schmidtov pristup obnovi prvenstveno osnovne prostorne strukture, napose u svetištu silom vanjskog rušitelja, a prostorne je vrijednosti funkcionalno i simbolički istaknuo na krovu. Boju je upotrijebio u njezinu pravom značenju da istakne tektonsku formu i ujedno da olakša tu veliku površinu. Sve do sedamdesetih godina prošlog stoljeća krov je zračio titravim sjajem svog »Bekleidung« te bi novostoljetna obnova morala računati s pravom materijala da govori svojim izvornim jezikom, tvorevinom semperovske tehnike platenja.

Literatura:

- H. Bollé: Restaurierung der Domkirche. Agramer Zeitung 1901, 153.
 A. Deanović: Zagrebačka katedrala. Prošlost u sadašnjosti. Kaj, 1972, II. - A. Deanović - Ž. Čorak: Zagrebačka katedrala. Zagreb, 1998.

- L. Dobronić: Renesansa u Zagrebu. Zagreb 1994.
 A. Erlande Brandenburg: Katedrala. Zagreb 1997.
 A. Horvat: Između gotike i baroka. Zagreb 1975.
 Z. Horvat: Izgradnja lađe zagrebačke katedrale. Peristil 1980, 23.
 Z. Horvat: Gradnja i pregradnja zapadnoga pročelja zagrebačke katedrale. Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske. 1996/1997, 22-23.
 A. Ivandija: Pregled povijesti zagrebačke katedrale. Riznica zagrebačke katedrale. Katalog izložbe. Zagreb 1987.
 Lj. Karaman: Bilješke o staroj katedrali. Bulletin JAZU 1963, 1-2.
 I. Kukuljević: Prvostolna crkva zagrebačka. Zagreb 1856.
 O. Maruševski: Katedrala u vremenu i prostoru. Život umjetnosti 1987, 41-42.
 K. Weiss: Der Dom zu Agram. Wien 1860.
 Izvori: KAZ Registar kaptolskih spisa 1881-1886. - NAZ Acta eccl. metropolitanae 1881-1892.

Katedrala nakon potresa. Južna empora. Fototeka MGZ

Dr. Zorislav Horvat

NEKA RAZMIŠLJANJA O SJEVERNOJ KAPTOLSKOJ KULI

1. Sjeverna kaptolska kula, južno pročelje
(Foto D. Foretić, »ARBI«, d.o.o.)

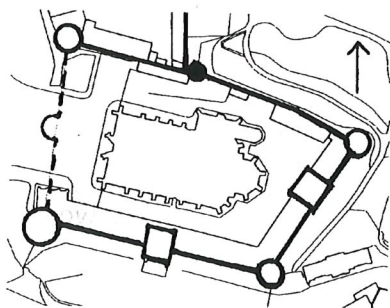
Nekada je zagrebačku katedralu i biskupski dvor okruživalo 8 kula, spojenih visokim zidinama, no već ih je pregrađena - njih šest, jedna je porušena početkom 20. st. a samo je sjeverna kula, ona kraj sakristije ostala gotovo nepromijenjena (sl. 1). Kaptol i katedrala su bili okruženi minimalnim utvrdama i ranije (palisade), no glavno je fortificiranje obavljeno tijekom druge decenije 16. st. - 1512-1520.¹ kad je turska opasnost postala više no očita. Prvo je sagrađena »biskupska tvrđa« - da upotrijebimo izraz Lelje Dobronić - a do sredine 16. st. okružno je i kaptolsko naselje.²

Kule i zidine oko katedrale i Kaptola bile su stalno održavane i obnavljane kao uvjet sigurna života. Kasnije, biskupi čuvaju naslijeđeni sklop građevina Kaptola, pa npr. biskup Juraj Branjug

(1723-1747), ne dira utvrde, čak ne dopušta da ih se obježi, želeći »da se iz njih vidi starina«.³

Tlocrtni oblik biskupske tvrđe je trapez (sl. 2), s kružnim kulama na uglovima te još po jednom u sredini stranica trapeza na sjevernoj i zapadnoj strani to su također kule kružna tlocrta, dok su istočnoj i južnoj pravokutne. Kružne su kule snažne građevine, debelih zidova (2-3 m) i svaka je drukčije izvedena i oblikovna obzirom na drukčiju namjenu u obrani i uporabi u miru. Zidovi su kula provideni puškarnicama, otvorima za djelovanje topova različitih veličina - prema običajima ratovanja prve polovice 16. st. Tu su i prozori za osvjetljenje unutrašnjosti i kontrolu okolice.

Sjeverna kula - kula kraj sakristije, »puškarnica«⁴ smještena je u sredini sjeverna poteza zidina (sl. 2), a imala je promjer od 875 cm, tj. 27 stopa = 4 1/2 hvata,⁵ dok je debljina zida, mjerena u prizemlju 195 cm, tj. 1 hvat. Zid se po visini nešto stanjuje, tako da je na III. katu 100 cm, tj. 1/2 hvata. Kula ima tri kata te galeriju na najvišem, trećem katu. Prizemlje i I. kat prevođeni su kupolastim svodovima, dok su iznad II. i III. kata drveni grednici. Otvori su na

2. Situacija katedrale s utvrdama - sjeverna je kula pocrnjena

¹ Lelja Dobronić, Zagrebačka biskupska tvrđa, Zagreb 1988, str. 5-6, 9-14, 21-29.

² Prvo su to kule i polukule, povezani drvenim palisadama, a zatim i zidinama.

³ L. Dobronić, o.c., str. 56.

⁴ L. Dobronić, o.c. str. 16.

⁵ 1 stopa je 32,5 cm, 1 hvat = 6 stopa = 195 cm - Z. Horvat, strukture gotičke arhitekture, Zagreb, 1989, str. 61-70.

3. Sjeverna kaptolska kula, pogled sa zvonika katedrale (Foto Z. Horvat)

pročelju mali, dok su iznutra, iza njih oveće niše, kako bi im se omogućio pristup. Izvana su na I. i II. katu omanji prozori te kruškolike puškarnice, okrenute prema neprijatelju. Nešto su veći prozori na III. katu, tako da se dobiva dojam da se ondje moglo i boraviti, ali vjerojatno za potrebe straže i kontrole okoliša. Najzanimljiviji je zazidani otvor u prizemlju - danas se vidi samo iz strane Ribnjaka - širine 158 cm a visine 53 cm, koji govori da je vjerojatno bio namijenjen vatrenom oružju, jačem od bedemskih pušaka bradatica. Iznutra je morala postojati niša, koja je danas zazidana i ožbukana, nevidljiva, no trebat će je odzidati. Karakteristično da se u popisu oružja 1585. u kaptolskoj tvrđi, sastavljenom nakon smrti biskupa Ivana VI. Krančića od Moslavine, u sjevernoj se kuli spominje samo jedan mali željezni top.⁶

Sve etaže imaju po vrata, koja vode u različitim smjerovima. Dvora vrata na III. katu vodila su na branište na zidinama, ona na II. katu bila su glavni ulaz za gornje prostorije. Ulazi u prizemlje i I. kat bili su postavljeni jedan nad drugi.

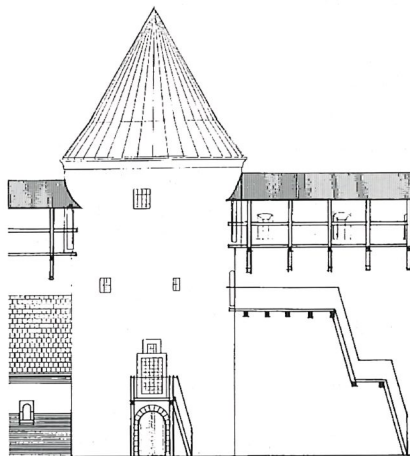
Na zidini, pred ulazom u II. kat, jedini su tragovi⁷ galerije pristupne to je pet zazidanih otvora, veličine kojih 18/18 cm, koji mogu potjecati od drvenih konzolnih greda pristupne galerije. Na početak galerije očito se dolazilo dosta strmim drvenim stubama-ljestvama. Nakon toga se u III. kat pristupalo unutrašnjim

drvenim stubama iz prostora II. kata, pa tek onda i na branište na vrhu zidina.

Zidine na sjevernoj strani, koje su povezivale pojedine kule, zatvarajući prostor oko katedrale, danas postoje u gotovo punoj svojoj prvobitnoj visini. Današnja završna betonska pokrovna ploča, sudeći po vratima za izlaz na branište na sjevernoj i sjeverozapadnoj kuli, približno odgovara visini prvobitne stražarske staze. Ono što je nestalo je branište: zidani prsobran s otvorima za djelovanje i drvenom nadstrešnicom (sl. 3). U Nadbiskupskom je arhivu pohranjen opis ovoga braništa biskupa Aleksandra II. Alagovića (1829-1837), koji ih je uklonio, očito već istrule i ruševne.⁸ »Krov zida, za koji se kaže da sam ga srušio, bila je »pergola« od drvenih gredica, poduprtih o zid... s njegove unutarnje strane. Njen je krović dijelom ležao na samom zidu. Kako se vjeruje, bila je prije više stoljeća namijenjena stražarima posade. Sva već trula, ruševna je visjela i prijetila je opasnošću.«

Uspoređujući neke poznate primjere, pokušat ćemo rekonstruirati mogući izgled ovog braništa:

- širina zidine od oko 160 cm dopušta izvedbu tanjeg prsobrana (60-65 cm) te stražarske staze uz nju.⁹ Da je to moglo biti tako, vidimo na

4. Sjeverna kaptolska kula, južno pročelje s pokušajem rekonstrukcije stubišta i braništa (Arhitektonska snimka »ARBI«, d.o.o., rekonstrukcija Z. Horvat)

⁶ L. Dobronić, o.c., str. 27.

⁷ Danas je taj dio zidina obrastao bršljanom, te su ovi tragovi konzola nevidljivi.

⁸ L. Dobronić, o.c., str. 53.

⁹ Z. Horvat, Zidine i baština na utvrdama kontinentalne Hrvatske u 12-15. st., časopis »Prostor«, vol. 4, br. 2 (12), Zagreb 1996, str. 175-200.

5. Zagrebačka katedrala i utvrde oko nje 1690. godine, detalj (Iz knjige »Manuale parochorum«)

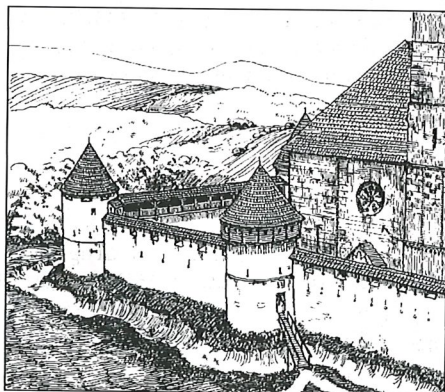
»negativu« na južnoj strani sjeverozapadne kule, gdje je prije 100 godina zapadna zidina srušena. Ondje je prsobran oko 45 cm, a stražarska staza 100 cm, tj. 1 1/2 stope prsobran i 3 stope stražarska staza. Sjeverna je zidina nešto deblja - 160 cm, tako da je prsobran mogao biti oko 60 cm, tj. 2 stope, a stražarska staza - 3 stope. Ovakvom odnosu veličina odgovaraju položaji izlaza iz kule na stražarske staze (sl. 3, 4). - Početkom 16. st. se u nas uobičajilo natkrivati stražarske staze, manje zbog kiše, a više zbog obrane od pada neprijateljskih projektila i krhotina. Jedna grafika iz 1960. godine u knjizi »Manuale parochorum«, koju je izdao biskup Ignacij Mikulić prigodom sinode Zagrebačke biskupije, prikazuje izgled vanjske strane sjeverne zidine, iako dosta pojednostavljeno: moguće je vrh sjeverne zidine zaista tako nekako izgledao (sl. 5). O sagledavanju opreme braništa na sjevernoj zidini uz katedralu može nam pomoći i sačuvana zidina kaptolskog naselja na zapadnoj strani, okrenutoj prema Gradecu, u blizini franjevačke crkve. Ova je zidina tanja - samo 128 cm - i sačuvana je u gotovo cijeloj visini, skupa s otvorima za djelovanje i tragovima ležaja konzolnih greda, koje su nosile drvenu stražarsku stazu (sl. 4). Preko ovih greda bile položene drvene mosnice za prolaz stražara i za pristup otvorima za obranu. Ovaj dio zida oko kaptolskog naselja Opatovine nastao je tijekom prve polovice 16. st., a vanjski izgled njegova braništa mogao je biti identičan onome s grafike iz 1690. godine (sl. 5).

Slika M. Šenoe s početka 20. st.¹⁰ (sl. 6) prikazuje mogući izgled vrha sjeverne zidine, iznutra, iako bi se možda moglo štogod i primijetiti.

Struktura unutrašnje organizacije sjeverne kule: ulaz na II. katu te odvojeni prostori u prizemlju i I. katu posljedica su želje da se uporaba prostora gore (pristup na zidine) i dole (oružarnica) koriste za sebe te da se u slučaju prodora neprijatelja oteža njegovo napredovanje.

Sačuvanost sjeverne kule i smještaj na zidinama čini ovaj objekt izuzetnim među našim srednjovjekovnim fortifikacijama, koje su većinom ili nestale ili su potpuno pregrađene, a i njih nema puno. Pa i obzirom na ostale kule Kaptola, ova je jedina zadržala svoj prvobitni izgled i okruženje. Prigodom projektiranja ove kule i gradnje početkom 16. st. (1518-1519) slijedio je onda suvremeni način utvrđivanja u srednjoj Europi¹¹ i Italiji. Izvedba je povjerenja kvalitetnim majstorima te je i rezultat visoke kvalitete.

Ovo obrambeno okružje davno prošlih dana treba poduprijeti obnovom prvobitnih ulaza i stropova i svodova, odzidavanjem topovskoga otvora u prizemlju te na kraju izlaganjem odgovarajućih izložaka, vezanih na slavne dane, kad je Hrvatska bila »antemurale christianitatis«. Da bi se došlo do pravoga rješenja, potrebno je još obaviti povijesna i restauratorska istraživanja, koja ne moraju biti opsežna - postoji dovoljno materijala i studija, potrebna je samo ciljana analiza i sinteza. Objekt koji bi se dobio, dolično bi reprezentirao, pokazao život i djelovanje zagrebačkog biskupa i Kaptola, u dobu, odlučnom za budućnost.

6. Sjeverozapadni ugao zagrebačke »biskupske tvrđe« - rekonstrukcija M. Šenoe (Arhiv Uprave za zaštitu kulturne baštine, Ministarstvo kulture, Zagreb)

¹⁰ Fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine, Zagreb.

¹¹ A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975, str. 55. Takve su npr. kule na praškim Hradčanima, Mihulka i Daliborka.

Ivo Podhorsky

OBNOVA TIMPANONA ZAGREBAČKE KATEDRALE – KONSTRUKTIVNI ASPEKTI

Uvod

Tijekom gotovo sto godina od rekonstrukcije zagrebačke katedrale u neogotičkom stilu agresivna atmosfera uzrokovala je znatno propadanje kamena katedrale. Zbog toga su pojedini dijelovi toliko propali da je bilo potrebno izvršiti potpunu zamjenu kamena [1]. Jedan od tih dijelova bio je i timpanon koji je obnovljen u razdoblju od 1995. do 1997. godine (slike 1 i 2).

Slika 1 Zapadna fasada timpanona nakon obnove

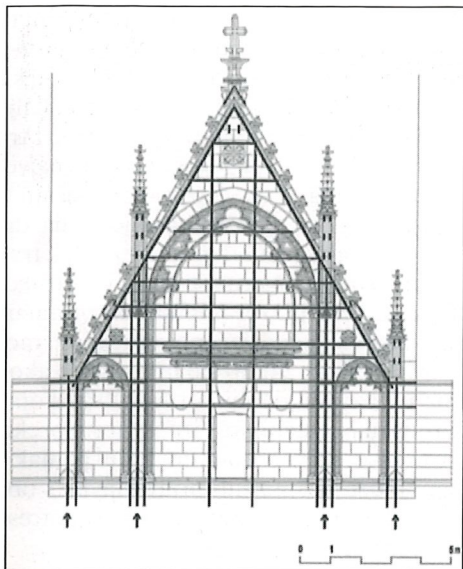
Slika 2 Istočna fasada timpanona nakon obnove

Opis konstrukcije timpanona

Približne su dimenzije timpanona: dužina (zapadne i istočne fasade) 12 m, visina 12 m i širina 7 m. Konstrukcija se sastojala od kamenih zidova zapadne i istočne fasade te visokog drvenog krovništva između njih. Uzdužni elementi krovništva (sljemene grede, podrožnice) su s pomoću odgovarajućih sidara povezivali dvije fasade. Oba fasadna zida imala su debljinu 30 cm i bila su izgrađena od kamenih blokova – klesanaca dimenzija 40x30x30 cm. Zapadna fasada koja sadrži lučnu nišu u kojoj su smješteni kipovi Majke Božje s djetetom Isusom i anđelima pojačana je i s dva kontrafora približnih dimenzija 1x1 m.

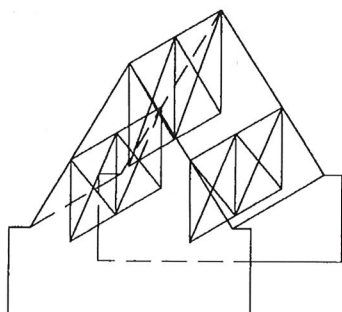
Projekt obnovljene konstrukcije timpanona

Prilikom projektiranja obnove trebalo je uzeti u obzir i suvremena saznanja o potrebnoj sigurnosti i duktilnosti konstrukcija izloženih djelovanju potresa. Naime, seizmički proračun obične, neduktilne kamene konstrukcije zidova po metodi ekvivalentnog statičkog opterećenja rezultirao je tako velikim silama i momentima savijanja da ih sama konstrukcija nije mogla preuzeti. S druge strane, predloženo pojačanje dodatnom armirano-betonskom okvirnom konstrukcijom bilo je neprihvatljivo jer bi ugrozilo izvornu koncepciju katedrale kao zaštićenog kulturnog spomenika. Stoga su novi zidovi projektirani s armaturom u vertikalnom i horizontalnom smjeru da bi dobili potrebnu duktilnost (slika 3). Količina armature proračunata je pod pretpostavkom veličine ukupne seizmičke sile koja iznosi 10% ukupnog vertikalnog opterećenja. Vertikalna armatura smještena je u sredini debljine zidova te na vrhovima kontrafora. U odgovarajućim kamenim blokovima izvedeni su vertikalni otvori promjera 50 mm. Horizontalna armatura je smještena u polukružne otvore pri vrhu odgovarajućih redova blokova koji su također izvedeni u sredini

Slika 3 Raspored armature fasadnog zida timpanona. Strelicama su označene šipke $2 \phi 19$ mm u vrhovima kontrafora, ostalo je armatura u sredini debljine zida – vertikalne šipke $\phi 19$ mm, horizontalne i kose šipke $\phi 14$ mm

debljine blokova. Zbog trajnosti je odabrana armatura od nehrđajućeg čelika (prokrom čelik St 4572-HFS-R). Za zalijevanje (tj. osvajanje prionljivosti armature i kamenog zida) upotrijebljen je epoksidni mort - i zbog trajnosti i zbog veće čvrstoće veze. Odlučeno je i da se poboljša povezanost između dva fasadna zida – umjesto zglobnih veza na krajevima krovnih področnica povezivanje dva zida projektirano je s pomoću pojačane krovne konstrukcije koja je kruto vezana za zidove. Tako u poprečnom smjeru dobivamo okvirnu konstrukciju umjesto dvije konzole (slika 4).

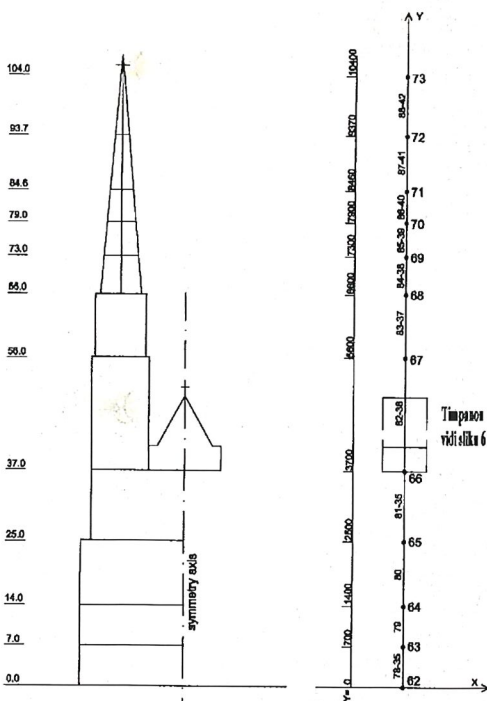
Slika 4 Shematski prikaz krute veze između zidova i pojačane krovne konstrukcije

Provjera sigurnosti i duktilnosti kamenih zidova s rezultatima

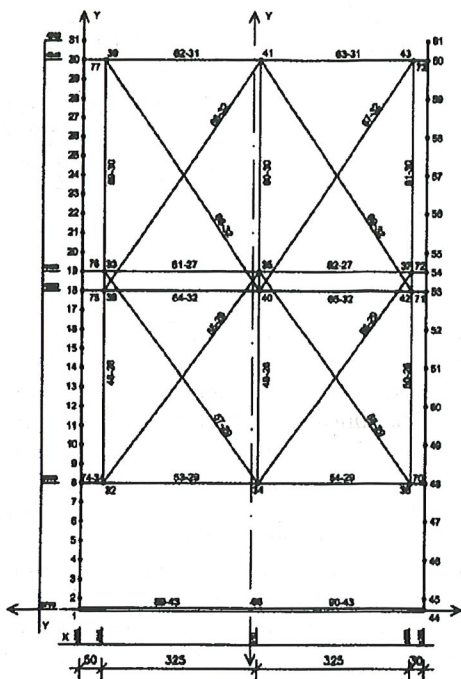
Bilo je potrebno dokazati sigurnost i duktilnost konstrukcije uzimajući u obzir odziv konstrukcije u nelinearnom području tj. nakon što napon armature dosegne granicu popuštanja. U toj fazi odziva konstrukcije važno je procijeniti i najveće pomake kao i eventualno preostale trajne pomake zbog plastičnih (nepovratnih) deformacija.

U cilju definiranja potresnih parametara za proračun Katedrale od Hrvatskog društva za potresno građevinarstvo naručen je odgovarajući elaborat [2]. Zaključak tog elaborata je preporuka da se za dinamički proračun nosive konstrukcije upotrijebe zapisi jakih potresa Petrovac (Oliva), Ulcinj 1 (Olimpik) i Bar (SO) od 15.4.1979. godine i to za jaki (stogodišnji) potres s ubrzanjem temeljnog tla $a = 2 \text{ m/s}^2$ ili $0,2 \text{ g}$ te za katastrofalni (petstogodišnji) potres s ubrzanjem temeljnog tla $a = 3 \text{ m/s}^2$ ili $0,3 \text{ g}$.

Za cjelovitu konstrukciju koja sadrži dva tornja i zidove između njih uključivo i timpanon proveden je linearno elastični dinamički pro-

Slika 5 Skica konstrukcije katedrale (lijevo) i globalni model konstrukcije (desno)

Slika 6 Proračunski model konstrukcije timpanona

račun za nepovoljniji smjer (istok-zapad) pri čemu su tornjevi modelirani dosta grubo a sama konstrukcija timpanona detaljno (slike 5 i 6).

Kao potresno opterećenje uzeta je ovojnica spektara ubrzanja koja je izrađena na temelju spomenuta tri zapisa. Ustanovljeno je : prvo, da je apsolutno najveća potresna sila koju tornjevi mogu podnijeti jednaka jednoj petini težine tornjeva i drugo, da je faktor amplifikacije tlo-timpanon približno jednak 2,5. Iz toga je zaključeno da konstrukciju timpanona treba ispitati nelinearnim proračunom na najveću seizmičku silu koja iznosi $(0,2 \times 2,5)$ težine timpanona odnosno na najveće ubrzanje podloge timpanona od 5 m/s^2 ili $0,5 \text{ g}$.

Nelinearni proračuni timpanona provode se alternativno prema programu za zamjenjujući sustav s tri stupnja slobode i to za bilinearni (elastoplastični) dijagram sila-pomak [3]. Najveća sila odgovara onom momentu savijanja u zidu koji izaziva stvaranje plastičnog zgloba u kritičnim presjecima, tj. nastupu granice popuštanja u armaturi. Taj je moment bilo moguće odrediti jer je armatura

zidova zadana. Kao seizmička opterećenja za analizu u vremenu uzeti su akcelerogrami na temelju zapisa u Baru, Petrovcu i Ulcinju svedeni na najveće ubrzanje $a_{\text{max}} = 0,5 \text{ g}$. Cilj je proračuna bio utvrditi najveće pomake i trajne pomake u presjeku gdje se očekuju najveća naprezanja zida. Najveći pomaci u slučaju velikih iznosa mogu ugroziti stabilnost zida, dakle povećati opasnost od prevrtanja, dok trajni pomaci pokazuju mjeru oštećenja konstrukcije u slučaju jakog potresa. Rezultati proračuna su pokazali da je najveći pomak koji se može očekivati jednak 24mm što nije mnogo ako se uzme u obzir da debljina kontrafora koja je mjerodavna za stabilnost iznosi nešto preko 1 m. Isto tako, najveći dobiveni trajni pomak od 19mm može se smatrati prihvatljivim s obzirom na doista veliko pretpostavljeno potresno opterećenje.

Završna primjedba glede izvedbe radova

Kao što je napomenuto ranije, veza između dvaju zidova projektirana je isprva tako da je osigura postojeća krovna konstrukcija pojačana horizontalama i dijagonalama od čeličnih cijevi. Kasnije je kao jednostavnija prihvaćena varijanta da se izvede armiranobetonska ploča krova debljine 12 cm za koju je donju oplatu predstavljala postojeća daščana oplata nad roženicama krova. Na gornju oplatu ploče postavljen je krovni pokrov od bakrenog lima tako da armiranobetonska ploča nije nigdje vidljiva.

VRELA

- [1] Crnković, B., Poggi, F.: Roman Travertine for the Restoration of Zagreb Cathedral (na talijanskom i engleskom), L'INFORMATORE DEL MARMISTA N. 413, pp. 28-40.
- [2] Aničić, D.: Zagrebačka katedrala – određivanje seizmičkih parametara, Hrvatsko društvo za potresno građevinarstvo, Zagreb, svibanj 1995.
- [3] Podhorsky, I.: Aseismic Isolation by Means of Elastomeric and Elastomer-teflon Bearings, Proceedings of International Meeting on Base Isolation and Passive Energy Absorption, Assisi, 8-9 June, 1989.

Zvonimir Rukavina

O OBNAVLJANJU KATEDRALE U 2000. i 2001. GODINI

2000. godina bila je jubilarna za radove obnove na zagrebačkoj katedrali. Prije 10 godina, za Božić 1990. godine, podignuta je prva skela uz katedralu, koja je označila početak velike obnove. Svečanom sjednicom u nadbiskupskom dvoru, 17. siječnja 2001. godine, obilježili smo jubilej, a gospodin nadbiskup, mons. Josip Bozanić, uz riječi zahvale i odobravanja, uputio je Odboru zagrebačke nadbiskupije za obnovu katedrale i riječi ohrabrenja i podrške, te je izrazio želju da se ustraje u tom tako vrijednom i potrebnom radu obnove naše prvostolnice. Mnogo se napravilo za ovih 10 prošlih godina, a još mnogo treba napraviti, da bi objekt bio u potpunosti obnovljen.

Kroz minulih 100 godina, od velike obnove katedrale nakon razornog potresa 1880, kada je katedrali prvi put sagrađen sjeverni toranj, nastala su mnoga oštećenja na objektu pod utjecajem agresivne atmosfere. Taj se razorni proces, u kojem zagađenje kamena sumporom iz atmosfere, čini kemijske spojeve, koji u kontaktu s vodom bubre i razaraju kamen, najviše zapaža na najukrašenijim dijelovima objekta, kamenoj plastici. Kao dijelovi objekta tu su posebno napadnuti mnogi tornjići, piramidalne tvorevine ukrašene po svojim rubovima, fijale, kojima završavaju ukrutni zidni stupovi oko katedrale, kontrafori, na visini početka krova.

Sjeverni toranj, najmlađi dio katedrale, obiluje fijalama i drugim kamenim ukrasima,

pa je kao veća cjelina objekta, najtrošnji dio. Njegovu smo obnovu započeli 1998. godine od vrha, obnovom križa, a nastavili u 1999. prema dole, do 90 metara. Obnova kamena tog dijela je završena u 2000. godini i demontiran je dio skele od križa, na 108 metara, do dijela gdje će se obnova nastaviti u 2001. godini. Tijekom 2000. godine isprojektiran je nastavak obnove sjevernog tornja, za tri naredne etaže otvora na tornju, i izrađeni su potrebni kameni komadi za nastavak obnove.

2000. godine radovi su počeli na sjevernom tornju pranjem starog kamena vodom pod visokim pritiskom do 200 ba. Tim postupkom je skinuta površinska prljavština i najtrošnji dio kamena koji se raspada. Kod toga se pazilo da se ne oštećuju oblikovani dijelovi, kamena plastika, ni bilo koji dio forme potreban za rekonstrukciju i obnovu. Tim postupkom dobila se jasnija slika stanja i omogućilo se naknadnim pregledom odrediti dodatne dijelove za zamjenu, što se ranije nije moglo vidjeti. Tijekom 2001. godine uspješno su izvođeni radovi na sjevernom tornju, tako da je predviđeni posao obnove od 54 do 34 reda dovršen u listopadu. Obnovljene tri eta-

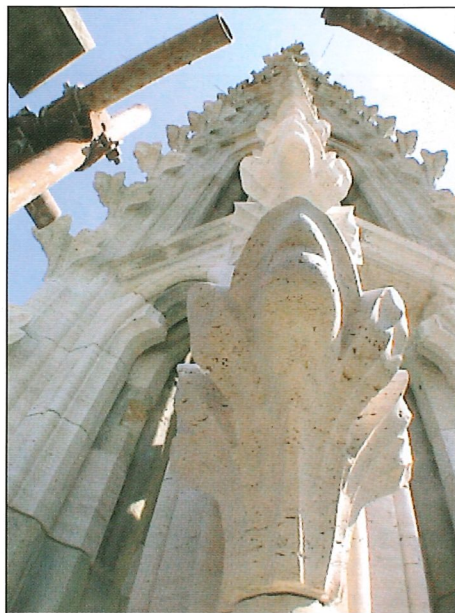
že sjevernog tornja, koji je na toj visini u tlocrtu osmerokutnog presjeka, imaju po osam otvora, poput prozora, sa vrlo niskim parapetom. Na tim otvorima bile su zaštitne mreže, koje su dotrajale. Sada su napravljene nove od inoksa i montirane na otvore.

Nakon preuzetog posla demontirana je skela sa tog dijela tornja i dijelom već prenesena i upotrijebljena za gradnju radne platforme oko druge galerije sjevernog tornja, koju se spremamo obnavljati.

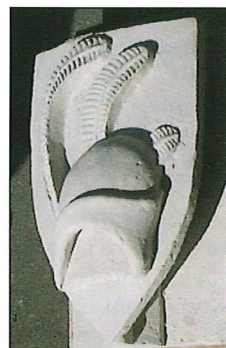
U 2000. godini obnovljeni su kontraforni zidovi zapadnog pročelja u svom gornjem dijelu, koji dosižu visinu prve galerije, 39 metara od tla, gdje su bili najtrošniji. Tu je stari kamen, bizek; u cijelosti zamijenjen novim, travertinom, u visini oko 10 metara. Na nižim dijelovima zida, gdje kamen nije trebalo mijenjati, kamen je preštokan, a djelomično je izvršena obnova nekih profilacija bizek mor-

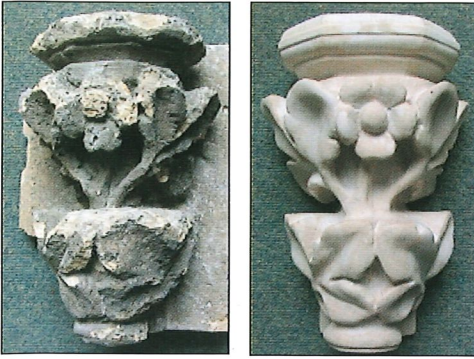
tom. U 2001. godini se nastavilo s obnovom kontrafornih zidova zapadnog pročelja do tla. Za te potrebe se nabavio i obradio kamen, ali se radovi do kraja godine nisu stigli dovršiti, pa će se nastaviti u ovoj godini.

Kameni grb iz 18. reda s južnog kontrafora, okrenut k zapadu, tako je propao da ga nije bilo moguće obnoviti, pa je za njega načinjen model po kojem je isklesan novi grb. Kontra-

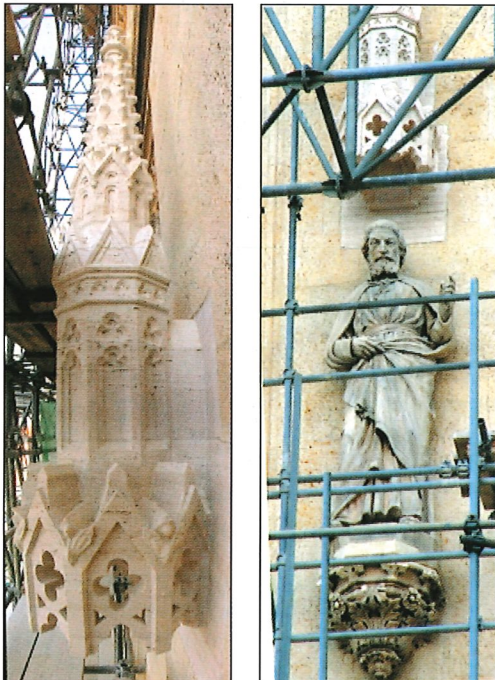

forni zidovi zapadnog pročelja su na visini oko 4 metra od tla, 12. red, ukrašeni sa 56 malih kapitela (polukapitela). Svaki od njih je drugačiji, a imaju motive lišća ili neke druge biljne forme. Komisijskim pregledom odlučeno je da se 26 kapitelica očiste i restauriraju, a 26 jako oštećenih da se zamijene novima. Za izradu kapitela izrađeni su modeli po kojima

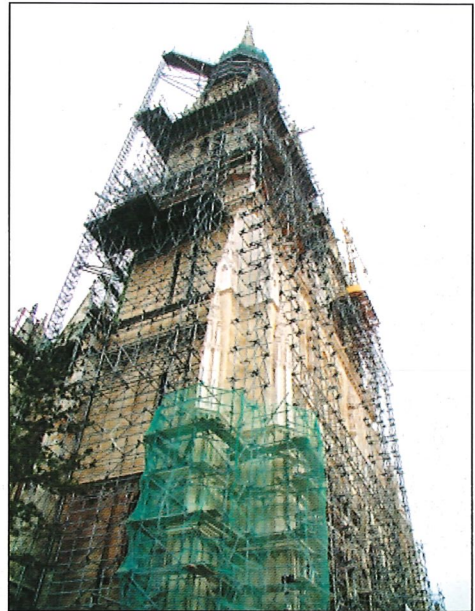

će se u ovoj godini isklesati novi i zamijeniti potpuno propale.

Tijekom 2000. godine radena je obnova drugog polja zapadnog pročelja, koja se nast-

vila i u 2001. godini. Zamijenjen je predviđeni kamen, preštokani su ravni dijelovi zida, restaurirano je 5 maskerona, a jedan je načinjen novi, restaurirano je 12 slijepih kružišta i 5 ukrasnih kamenih lukovica, a jedan je načinjen novi. Obnovljena je velika rozeta sa vi-

trajnim prozorom i ukrasnim polukružnim lukom od kamenog lišća, sa dvije glave anđela.

Lijevo i desno od velike rozete su kipovi svetaca, visoki 2,6 m, sveti Josip i sveti Ivan. Sveci stoje na ukrašenim postoljima, a nad nji-

ma su visoki ukrasni piramidalni baldahini, visoki koliko i sveci, 2,6 m.

Baldahini, sveci i postolja kompletno su očišćeni i restaurirani, a sveti Ivan je dobio novu desnu šaku, koja mu je nedostajala.

Čitav posao obnove drugog polja zapadnog pročelja završen je u listopadu 2001. godine. Po dovršetku i preuzimanju posla demontirana je skela sa tog polja, što je omogućilo bolji pogled na još jedan obnovljeni dio katedrale.

Neki završeni poslovi u 2000. godini omogućili su demontažu dijelova skele sa vrha sjevernog tornja, gornjih dijelova kontrafora i istočne strane prve galerije. Demontirana skela nije spuštana na zemlju, nego je premješšana i montirana na sjevernom tornju. Dio skele je montiran od treće galerije, na 66 metara, do četvrte, čelične, radne galerije, na 75 metara, a

dio skele je montiran od prve galerije, na 38 metara, do druge galerije, na 56 metara.

U 2001. godini je demontiran dio skele s istočne strane prve galerije, radna platforma, i taj se materijal podigao i montirao oko druge galerije sjevernog tornja.

Sa istočne strane tornjeva u visini krovne plohe, ispod prve galerije, zid tornjeva je neobnovljen. Prigodom demontaže dijela skele izvršena je i prerada skele na tom zidu, kako bi se prvo projektanti, a onda i izvođači mogli spustiti uz taj zid i obaviti potrebne poslove. Projekt obnove tog dijela je načinjen i već je nabavljen i izrađen novi kamen, koji će se tu ugraditi tijekom godine.

Kroz 2000. i 2001. godinu radili smo i na dva veoma važna posla za katedralu i njenu obnovu, a to su protupožarni sustav krovništva katedrale i katedralni kamenolom. Sredinom 2001. godine počeli su se izvoditi radovi za protupožarni sustav krovništva, pa je novim cjevovodom došla voda u razizemlje katedrale.

U krovništu je napravljena cjevovodna instalacija i montirani su hidranti novog tipa, koji su znatno jednostavniji i lakši za korištenje od starog tipa, odmah spremni za upotrebu. Očekujemo da će čitav protupožarni sustav biti dovršen ove godine i tako pružiti dodatnu sigurnost u očuvanju našeg najvrednijeg spomenika povijesti i kulture, katedrale.

Katedrala se gradila kamenom iz Bizeka, podno Sljemena. Predviđamo da bi za potrebe kompletne obnove katedrale, do kraja, bez obzira koliko će za to trebati vremena, trebalo ukupno oko 500 m³ izvornog bizek kamena. Dobiveno je eksploatacijsko polje i koncesija za branje kamena. Izdana je lokacijska dozvola, a nadamo se da će u ovoj godini biti izdana i dozvola za radove. To će omogućiti da se ubere potreban izvorni kamen za obnovu katedrale, što će doprinijeti originalnom izgledu obnovljenog, a nadamo se i smanjiti troškove nabave kamena, kojeg sada dobivljamo iz Italije.

S. Lina Slavica Plukavec

BAN JOSIP GROF JELAČIĆ U ZAGREBAČKOJ KATEDRALI

Ban Josip Jelačić - portret

UVOD

Kako je 2001. godina bila 200. godišnjica rođenja hrvatskog bana Josipa Jelačića, a 2002. godine se spominjemo 150. obljetnice uzdignuća Zagrebačke biskupije u Hrvatsko-Slavonsko crkvenu pokrajinu i Zagrebačku nadbiskupiju metropoliju, čemu je puno doprinijelo zalaganje bana Josipa Jelačića, tako želimo slijediti »boravak« bana Jelačića u zagrebačkoj katedrali od 1985-1992. godine. Godine 1992. je ban Jelačić bio svjedokom Međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, 15. siječnja 1992., čija se promocija održala svečanom sv. Misom zahvalnicom u zagrebačkoj katedrali, a čije se desete godišnjice upravo spominjemo.

BAN JOSIP JELAČIĆ I ZAGREBAČKA KATEDRALA

Od 1985. godine se u zagrebačkoj katedrali nalazi brončani spomenik hrvatskog bana grofa Josipa Jelačića Bužimskog. Spomenik je izradio, po nacrtu kustosa katedrale, dr. Antuna Ivandije, ak. kipar Ante Orlić. Poprsje predstavlja bana u banskoj odori s lentom i odlikovanjima, s prebačenim koporanom preko ramena.

U desnoj ruci drži ilirsku kapu, a lijevom je oslonjen o sablju. Visina poprsja iznosi 130 cm, najveća širina 70 cm, i nalazi se u niši u zidu koji dijeli sjevernu lađu od svetišta. Na postamentu se nalazi brončani grb bana, dva uspravna lava drže mač, na vrhu kojeg je natakuta glava, visine 20 i širine 14 cm. Ispod spomenika je na mramornoj ploči, koju je oblikovao Božo Martinčević, tekst kustosa Ivandije:

GROF JOSIP JELAČIĆ/ OD BUŽIMA/ * 16. X. 1801. † 20. V. 1859./ HRVATSKI BAN 1848-1859/ NJEGOVI NASTOJANJEM ZAGREBAČKA BISKUPIJA/ PROGLAŠENA JE NADBISKUPIJOM I OSNOVANA JE/ HRVATSKO-SLAVONSKA METROPOLIJA/ POSVE NEOVISNA O MAĐARSKOJ CRKVENOJ UPRAVI/ GODINE 1852./ OVAJ SPOMENIK ZA DEVETSTO GODIŠNJICU OSNUTKA/ ZAGREBAČKE BISKUPIJE (1094-1994) PODIŽE UPRAVA ZAGREBAČKE KATEDRALE G. 1985.«

Uz taj natpis dodajmo mu naslove prema Matici umrlih župe Brdovec:

»Josip grof Jelačić de Bužin, ban kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Doista slavan muž, vrhovni kapetan istih kraljevina, tajni savjetnik prejasnoga carskog i kraljevskog apostolskog Veličanstva, vrhovni za-

Kip bana J. Jelačića u radionici

povjednik oružanih ugarskih pješačkih sila, osim toga vlasnik dviju banskih pješačkih pukovnija, predsjednik prejasnog Banskog stola, građanski i vojnički guverner kraljevine Dalmacije, vitez Reda Leopoldova križa, kao i komander Reda Marije Terezije, vlasnik vojničkoga križa za zasluge cara Rusije Aleksandra Nevskog, Reda Bijelog orla i Sv. Ane, zatim Reda Švedskog, Hanoverskog, Saksonskog kraljevstva Sv. Henrika, komander Reda za građanske zasluge kneza od Parme Konstantina, vitez Reda Sv. Grgura Velikog itd. <

Banov životni tijek će se u ovom prikazu više puta ponavljati. Uz to odmah navodimo da je hrvatski ban Josip grof Jelačić Bužimski rođen, u tada hrvatskom Petrovaradinu, 16. listopada 1801., u vojničkoj obitelji maršala Franje i Ane rođene Portner. Obitelj je potkraj 16. st. dobila od kralja Rudolfa (1576-1608) plemićki naslov. Kralj Matija II (1608-1619) je 1614. godine potvrdio plemstvo za-

jedničkom pretku. Kasnije se loze razdvajaju na: Ladučku (Brdovec-Laduča), Zagorsku (Zlatar), Jankomirsku i Kurilovečku (Turo-polje), iz koje potječe ban Josip Jelačić.

Pridjevak Bužimski uzimaju po utvrđi Bužim kod Gospića.

Imenovanje za hrvatskog bana, kada je ujedno promaknut u generala, burne 1848. godine, zateklo je grofa Josipa Jelačića u Glini kao zapovjednika Glineske i Petrinske pukovnije. Za svečano ustoličenje u bansku čast kralj Ferdinand V. (1835-1848) je odredio tadašnjeg zagrebačkog biskupa Jurja Haulika. Zbog nastalih okolnosti, svečano ustoličenje se, 4. i 5. lipnja 1848, uz veliko oduševljenje naroda i zvonjavom svih zvona obavilo u Gornjem Gradu. Ustoličenje je bilo povezano sa svečanošću otvaranja Hrvatskoga Sabora. Već tim činom kao i ukidanjem feudalnog poretka, kmetstva, te uspostavom hrvatske samostalne vlade u Zagrebu s pet ministarstava, postavio je temelje moderne Hrvatske države. Svoju dužnost je časno i uspješno obavljao sve do svoje smrti, u banskoj palači u Zagrebu, 20. svibnja 1859.

Hrvatski ban je redovito prisustvovao bogoslužju u zagrebačkoj katedrali, koje je uvijek bilo svečano i dostojanstveno i imao je svoje mjesto na lijevoj strani, naprijed (u staroj predpotresnoj katedrali). Zapisano je da je ban Jelačić prisustvovao i misijama, koje je organizirao nadbiskup Juraj Haulik, 15. travnja 1855., a koje su držali isusovci o. Antun Ayal i o. Vinko Bazilei.

Natpis u katedrali iz 1985. godine izriče glavnu namjenu postavljanja spomenika u vrijeme kad je bila dovršena obnova unutrašnjosti zagrebačke katedrale i kad se već prihvatila liturgijska obnova prema smjernicama II. vatikanskog sabora. Tako se u tom hodu nastavilo s bližom pripremom za devetsto godišnjicu Zagrebačke nad/biskupije. Ivandija je naglasio da je brončano poprsje bana Jelačića u zagrebačkoj katedrali dao podići u znak zahvalnosti jer je Jelačićevim nastojanjem, 1852. godine, Zagrebačka biskupija proglašena Nadbiskupijom i osnovana je Hrvatsko-slavonska crkvena pokrajina posve neovisna od mađarske crkvene hijerarhije.

No ovo je postavljanje spomenika u zagrebačkoj katedrali, i to prije nego je po drugi puta postavljen spomenik bana Jelačića na

glavnom zagrebačkom trgu, bilo povezano i tajnom tadašnjeg kustosa, A. Ivandije. Tada (1985) je u grobnici iza glavnog oltara bila pohranjena lubanja pokojnog bana Josipa Jelačića. Dvorska kapela Sv. Josipa, u Novim Dvorima kod Zaprešića u kojoj je ban bio pokopan, bila je u žalosnom stanju, razbijenih prozora, razlupanih vrata i sva išarana (od 8. ožujka 1978.), kao i mauzolej ili grobnica obitelji Jelačić.

Nakon mnogih reakcija prolaznika koji su reagirali tada na odgovornim mjestima, samo su najhrabriji i najodvažniji odlučili sačuvati i spasiti dostojanstvo tako velikog Bana uz vlastite žrtve.

Ispred dvorske kapele Sv. Josipa u zaprešićkim Novim Dvorima, Banovu lubanju je pronašao u blatu Milan Sporčić-Kosinjski i odnio je kući (Preradovićeve 19). Lubanju je oprao od blata te je ostao vidljiv veliki pramen kose s lijeve strane. Lubanja je imala i brkove i obrve i zamagljene oči.

Sporčić svjedoči da ga je na spašavanje Bana ponukao osjećaj patriotizma, jer je riječ o vrlo velikom čovjeku, a i njegova obitelj je vezana uz obitelj Kukuljević, budući da je njegova supruga Ana Ivona, Kukuljevićeva praunuka. Sporčić posjeduje i bogatu obiteljsku zbirku, najrazličitijih stilova i razdoblja, koja je pod zaštitom Regionalnog kon-

zervatorskog zavoda. Sporčić- je kao stručni pisac i savjetnik Republičkog fonda za ceste Republike Hrvatske, zbirku nadopunjavao umjetničkim predmetima iz drugih zagrebačkih i hrvatskih obitelji.

Dvorska kapela Sv. Josipa je bila zatvorena lancem i lokotom. Kroz rupu se vidjela urna koja je bila uza zid rake, razvaljen lijes, i u njemu Ban. Vidjele su se noge, ali glave nije imao, jer mu je netko otrgnuo.

Nakon šest godina Sporčić je lubanju predao Glasu Koncila, a oni su je predali kustosu zagrebačke katedrale, dr. Antunu Ivandiji, koji je i sam obilazio ta tužna mjesta i bio svjedok tih tužnih događaja u kompleksu zaprešićkih Novih Dvora.

Ivandija naglašava da je imao namjeru posmrtnu ostatke bana Jelačića prenijeti u grobnicu zagrebačke katedrale uz lijesove bana Petra Zrinskog i kneza Frane Krsta Frankopana.

Svoj prijedlog je i očitovao kod kompetentnih osoba, da u ime dostojanstva Bana traži da se njegovi posmrtni ostaci prenesu u zagrebačku katedralu.

Nakon toga je uslijedila reakcija zazidanjem obiteljske grobnice i kapele Sv. Josipa u Novim Dvorima (1978).

Ivandija je za lubanju dao izraditi drvenu impregniranu kutiju i pohranio je u grobnici

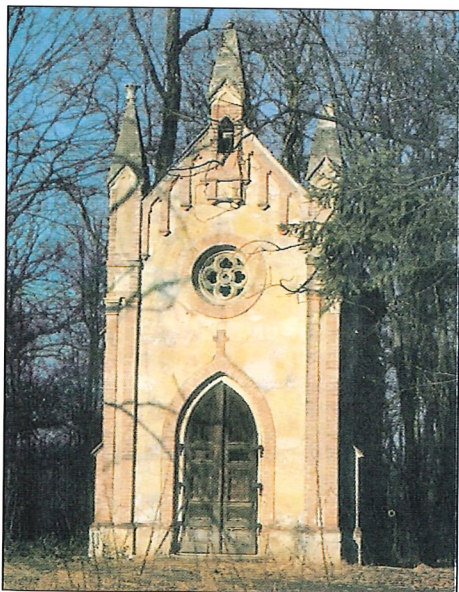
Novi Dvori i kapelica sv. Josipa

u zagrebačkoj katedrali do lijesova Zrinskog i Frankopana, s natpisom na kutiji: LUBANJA JEDNOG OD JELAČIĆA.

Nakon ovako žalosnih događanja oko grobnice obitelji Jelačića i kapele Sv. Josipa u Novim Dvorima u Zaprešiću, postavilo se pitanje autentičnosti posmrtnih ostataka i samog Bana kao i članova obitelji. Dnevni tisak je donosio razmišljanja pojedinih dobronamjernika. Ivandija je uz svoja saznanja inzistirao da se provede arhivsko istraživanje.

DVORSKA KAPELA SV. JOSIPA U ZAPREŠIČKIM NOVIM DVORIMA

Ban Josip Jelačić je nakon obnove i proširenja Novih Dvora u perivoju uz dvor dao sagraditi dvorsku kapelu Sv. Josipa u neogotičkom stilu. Kamen temeljac je blagoslovio, 15. ožujka 1855., brdovečki župnik Pavao Belas. Na pročelju se nalazi rozeta. Unutrašnjost kapele je jednostavna ali svečana, s dva gotička prozora na bočnim zidovima, koja s rozetom na pročelju osvjetljavaju svetište. U sredini prvotnog oltara je bilo veliko drveno Raspelo, veličine oko 100 cm, s bjelokosnim Tijelom Isusovim, što je Ban bio nabavio u Italiji. Nad Raspelom je visjela slika sv. Josipa s Malim Isusom u naručju koju je bio naslikao bečki slikar Heinrich

Kapela sv. Josipa

Jauner 1855. Klecala su bila rezbarena, (godina izradbe 1855), i presvučena crvenim plišem. Kapelu je svečano posvetio, 25. svibnja iste godine (1855), zagrebački nadbiskup Juraj Haulik.

Povodom smrti banove jedinice, devetomjesečne Anice, u sredini kapele je, 27. rujna 1855., uređena podzemna grobnica, s velikom kamenom pločom, koju je blagoslovio mjesni župnik, Pavao Belas. Već 1857. je ban Jelačić oporučno izrazio želju da se tu privremeno pokopa i on do izgradnje grobnice, koju on nije stigao za života izgraditi. Ujedno je osnovao i zakladu za slavljenje sv. Misa zadušnica u istoj kapelici za sebe, svoje roditelje, kćer Anicu i sestru Ceciliju, dok je za svečani Requiem odredio da se slavi u zagrebačkoj katedrali. Zadušnice su se u dvorskoj kapeli slavile sve do 1934., do smrti Anke Jelačić (20. studenog 1934.). Na zadušnici na Banov smrtni dan (20. svibnja) se otkrivala i grobnica.

Brojna su skrnavljenja grobova obitelji Jelačića koji su bili izloženi na milost i nemilost vandalima. Presudna je bila 1978. godina, od ožujka do lipnja, kada je bila posljednja velika provala i kada su se s tijelima Jelačića događale najtužnije stvari, te je tamo otišao i Ivandija i Sporčić.

U dvorskoj kapeli Sv. Josipa su bili pokopani devetomjesečna Anica Jelačić (24. XII. 1854.-11. IX. 1855.), banova kći, balzamirana u Beču. Zatim ban Josip Jelačić sa urnom u kojoj se nalaze Banovo srce i pluća, što na urni i piše. Ban Josip Jelačić je bio balzamiran u Zakladnoj bolnici sestara Milosrdnica. Prigodom balzamiranja bio je premazan raznim kemikalijama protiv raspadanja, pa je svaki njegov dio bio zamotan u gazu i omotan tkaninom kao što je to rađeno s mumijama. Potom su ga odjenuli u njegovu odoru, modre hlače i tamniji kaput s gajtanima. Njegov brat, grof Đuro Jelačić, je 29. siječnja 1893. pisao:

»Smrtni ostaci njenog (grofice Sofije Dubsky), prvog supruga Josipa grofa Jelačića sahranjeni su u dvorskoj kapeli Sv. Josipa u Novim Dvorima. Iz kapele će biti prenešeni u grobnicu koju je moja ljubljena supruga (Hermina Jelačić, rod. Christalnig), sagradila. Prenosjenje mog

brata bana Jelačića još do sada nije obavljeno i to s razloga što sam dao biskupu Strossmayeru obećanje da će kod toga prijenosa sudjelovati svakako on (biskup), te obaviti ponovni blagoslov njegovih zemnih ostataka. Razumije se da bi se prijenos obavio uz velike svečanosti i uz sudjelovanje izaslanstva cijelog naroda. Obzirom na današnje političke prilike naročito radi odnosa između Ugarske i po Mađarskom ugnjetavanju Hrvatske, nije za takve svečanosti zgodno vrijeme».

Kako su se u Zagrebu, 1990. godine, vršile pripreme za slavno vraćanje spomenika bana Jelačića, koji je bio sramotno skinut 1947. godine od komunističkih vlasti, tako je Ivandija službeno zatražio sudsku identifikaciju lubanje pohranjene u zagrebačkoj katedrali i ekshumaciju njegovih posmrtnih ostataka u grobnici kapele Sv. Josipa u Novim Dvorima. Osim što su lijesovi bili u žalosnom stanju i sama kapela je bila oštećena, ali zazidana od 1978. godine, nakon Ivandijina zahtjeva da se posmrtni ostaci prenesu u zagrebačku katedralu. Juraj Zrinjanin s radnicima su zazidali i ulazna vrata u zajedničkoj grobnici, gdje je bilo sedam razvaljenih lijesova.

Ivandija je postavio uvjet da komisija otvori kriptu i da se ono što se tamo nađe usporedi s Banovom lubanjom koju je donio M. Sporčić Kosinjski i koja se čuva u grobnici zagrebačke katedrale, pa neka se utvrdi što je Banovo, a što nije, jer za znanost to nije nikakav problem.

Početkom srpnja 1990. se na sjednici Skupštine Grada Zagreba donio zaključak da se skinu sve tajnovitosti s Banova života da se dozna prava istina i zatim uredi Novi Dvori, kapela Sv. Josipa i mauzolej zajedno s vraćanjem Banova spomenika na glavni zagrebački trg. U Zaprešiću je bila osnovana »Komisija za praćenje aktivnosti u vezi s ponovnim postavljanjem spomenika hrvatskom banu Josipu Jelačiću« koja se bavila i pitanjem obnove Novih Dvora i kompleksa obiteljske grobnice. Komisija je redovito održavala svoje sjednice, na koje su osim njenih članova pozivali i znanstvene radnike i predstavnike javnih glasila.

Tako je, 26. srpnja 1990., donesena Dopuna Odluke o ponovnom postavljanju spo-

menika hrvatskom banu Josipu Jelačiću sa Zaključkom o inicijativi za obnovu grobnice obitelji hrvatskog bana Josipa Jelačića u Novim Dvorima, koju treba obnoviti do svibnja 1991. Izrađena je projektna dokumentacija, a započeti proces identifikacije i ekshumacije tijela bana Josipa Jelačića požurivalo je obnovu kompleksa zaprešićkih Novih Dvora. Brigu oko obnove preuzeo je Zavod za zaštitu spomenika kulture. Projekt obnove unutrašnjosti kapele je izradio prof. Krunoslav Kamby s Arhitektonskog fakulteta, a liturgijski je osmislio dr. A. Ivandija.

Radove na obnovi su izvodili donatorski poduzeća Forum, Tehnika, Industrogradnja, Montingenergetika i Zrinjevac. Od pojedinaca su se istakli kipari Vladimir Herljević, Mato Šarić, Nesto Orčić, Josip Marinović, Ivan Briski i bravar Ivan Prežigalo.

Povijest se ponavlja, jer i pojedini kipari također rade i sada na obnovi zagrebačke katedrale, kao i u Bolleovo vrijeme, kad su mauzolej radili upravo Bolleovi suradnici s kamenom iz stare zagrebačke katedrale. Velikodušnost Hrvata u domovini i u inozemstvu i ovaj puta je omogućila svojim izdašnim prilozima brzo napredovanje.

Ivandija je bio savjetnik u obnovi toga kompleksa, a i dvorska kapela je obnovljena za obavljanje bogoslužja. Unutrašnjost kapele je jednostavno obnovljena samo s koncilskim oltarom (u obliku stola), a na zidu svećišta je slika »Smrt sv. Josipa«, ulje na platnu, 189x105 cm, iz Dijecezanskog muzeja u Zagrebu (DM 155, br. 170/92). Sliku je naslikao, 1908. godine, Dragan Bedenko i predstavlja sv. Josipa na samrtnoj postelji, pokriven žutim pokrivalom. S desne strane mu sjedi Isus u crvenoj tunici i modrom plaštu, a s lijeve strane kleči Blažena Djevica Marija u modrom plaštu. Naprijed kleči anđeo u svijetlo zelenom odijelu, sklopljenih ruku, a drugi anđeo raskriljenih krila pogledom prati umirućeg sv. Josipa. Nad njim su još dva para anđela.

Na lijevom zidu kod ulaza je postavljena i spomen ploča o obnovi kapele Sv. Josipa te da je do tada kapela bila i počivalište hrvatskog bana Josipa Jelačića.

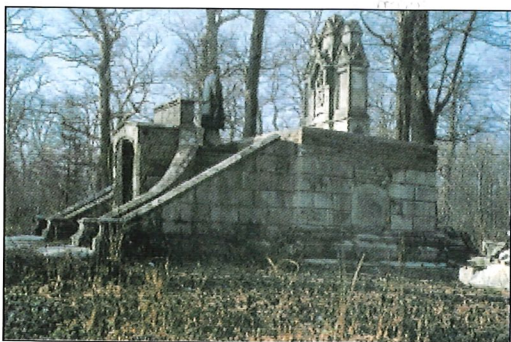
MAUZOLEJ-GROBNICA OBITELJI JELAČIĆ U NOVIM DVORIMA

Ban Josip Jelačić je imao namjeru sagrađiti grobnicu za obitelj Jelačić i napisao u oporuci, da ako se grobnica ne uspije dovršiti za njegova života, njezino podizanje stavlja u dužnost udovici Sofiji. Ona to nije učinila jer se nanovo udala. Obvezu izgradnje grobnice preuzela je Hermina Jelačić, supruga banaova brata Đure Jelačića. Grobnica (mauzolej) je sagrađena u perivoju, oko 400 metara sjeverozapadno od dvora, po nacrtima H. Bollea, 1884. godine. Građena je iz vrapčanskog kamena te od kamena iz stare zagrebačke katedrale u neogotičkom stilu. Mauzolej se sastoji od grobnice u kojoj su pohranjeni lijesovi. U središnji prostor se spušta po stepenicama, koje su osvijetljene s dva bočna prozorčića.

Gornji dio grobnice, na koji se dolazi polukružnim stepenicama, urešen je bogatom gotičkom ornamentikom. Klesarske radove je izveo Ivan Kottal, koji je radio i na obnovi zagrebačke katedrale u Bolleovo vrijeme. Kiparske radove je izvodio kipar Ignac Franz. S jedne i druge strane obiteljskog grba s banovim geslom,

»ŠTO BOG DADE I SREĆA JUNAČKA«, nalaze se imena članova obitelji Jelačić. Grobnicu je svečano blagoslovio 16. listopada 1884. godine zagrebački kanonik, dr. Franjo Rački.

Grobница-mauzolej je nakon žalosnih događaja tijekom 20. st., obnovljena 1992. godine, zajedno s dvorskom kapelom Sv. Josipa. Tako se uz obnovljenu ornamentiku te uz obiteljski grb s banovim geslom, dodali i

Grobница bana Jelačića

natpisi: FAMILIE /COMITUM/ JELAČIĆ/ DE BUZINI. HRVATSKI BAN JOSIP JELAČIĆ/ 16.X. 1801-20.V.1859. U grobnicu-mauzolej je ban Josip Jelačić svečano prenesen iz zagrebačke katedrale, 16. listopada 1992., uz prisustvo crkvenih i društvenih predstavnika i brojnih vjernika, nakon sv. Mise zadušnice koju je slavio mons. Juraj Jezerinac, pom. biskup.

Za 200. godišnjicu Banova rođenja, 16. listopada 2001. godine, održavale su se svečanosti, prema programu, a vijencima su ga se spomenuli: Obitelj Jelačić, Vlada RH, Predsjednik Hrvatskog Dražavnog Sabora, Zlatko Tomčić; Grad Zaprešić; MH-Zaprešić; Ratna škola OSRH Ban Josip Jelačić; Udruga Poginulih Branitelja Zaprešić;- OŠ Buševac; OŠ A. Augustinčić i KUD Ban Josip Jelačić.

IDENTIFIKACIJA POSMRJNIH OSTATAKA BANA JOSIPA JELAČIĆA

Tijekom pripreme za svečano postavljanja spomenika hrvatskog bana Josipa Jelačića na Jelačićevom trgu, 16. listopada 1990. godine, Ivandija je zatražio službeno sudsku identifikaciju lubanje koja je bila pohranjena u grobnici zagrebačke katedrale i Banovih posmrtnih ostataka pokopanih u grobnici kapele Sv. Josipa u zaprešićkim Novim Dvorima. Ujedno je napomenuo ponovljenu želju da se Ban i pokopa u zagrebačkoj katedrali da se očuva od daljnjeg uništavanja.

Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu je, 12. veljače 1991. godine, sudski, uz pratnju policije, otvorio grobnicu u dvorskoj kapeli Sv. Josipa u Novim Dvorima. U grobnici su nađena dva lijesa.

S lijeve strane je bio dvostruki metalni lijes s metalnom pločicom u obliku štita na kojoj je bio natpis da je to ban Jelačić. Kostur je bio na prvi pogled čitav, ali bez glave (lubanje). Lijes je bio nasilno razvaljen na poklopcu. S desne strane je bio drveni lijes, banaova brata Antuna Jelačića, koji je umro 1875. godine. U sredini je bio mali lijes, banaove kćeri Anice. Radnici sudske medicine su sve kosti stavili u jedan limeni lijes.

Identifikacija je uz pomoć ekshumacije izvršena metodom superimpozicije te uz po-

moć obiteljskih fotografija i druge dokumentacije. Ivandija je zahtijevao da sve kosti budu sastavljene. U lijes je stavljena i kutija sa srcem i ostatak odjeće.

Nakon završene identifikacije, banov kostur je sastavljen zajedno s lubanjom te s ostacima odjeće kao i kutijom sa srcem pohranjen u lijes i zalemljen. Na nutarnji lijes je stavljen natpis na pločici: »POSMRTNI OSTACI BANA / PRENESENI U KATEDRALU/ G. 1991. Taj lijes je stavljen u novi, metalni lijes, na koji je stavljena bakrena pločica u obliku štita, s prvotnog lijesa, očišćena i kromirana, na kojoj je natpis: JOSIP GROF JELAČIĆ/ BUŽINSKI/ BAN/ HRVAT. SLAV. DALM./ * 16.10. 1801 † 20. 5. 1959. Oba lijesa imaju otvor u obliku prozorčića u visini glave, koja je na taj način vidljiva. Identificirani i ekshumirani posmrtni ostaci pokojnog bana grofa Josipa Jelačića su u novom lijesu tiho prevezeni, 28. svibnja 1991. godine, u zagrebačku katedralu i položeni u grobnicu do lijesa bana Petra Zrinskog i kneza Frane Krste Frankopana.

Ivandija je to također tiho pratio, iz pijeteta prema Banu, kojemu Zagrebačka nadbiskupija duguje zahvalnost, a znao je da će ban Jelačić tu ostati samo privremeno, budući da je računao na konačnu odluku rodbine s kojom je kontaktirao. Nadao se mogućnosti da se rodbina odluči da Ban ostane u katedrali, što bi mu bilo osobito drago, pa bi Ivandija tada dobio pismenu izjavu nakon čega bi se sve obnovilo javno i svečano. Rodbina se ipak odlučila, uz Banovu posljednju želju, za počivalište u Novim Dvorima, u obiteljskoj grobnici ili mauzoleju, te se to i poštuje.

Ekshumacija Banova tijela požurila je i uvjetovala obnovu kapelice i obiteljske grobnice Jelačića. Tako je 15. listopada 1992. godine, u 15, 30 sati, uoči Banova rođendana, iznesen lijes iz katedrale i položen u dvorsku kapelu Sv. Josipa, odakle je slijedećeg dana, 16. listopada 1992., na Banov rođendan, iz kapele svečano sproveden u obnovljenu obiteljsku grobnicu-mauzolej.

Tom prigodom je u Novim Dvorima, 16. listopada 1992. godine, održana svečanost u povodu završetka obnove dvorske kapele Sv. Josipa i grobnice obitelji Jelačić. Svečanost je započela sv. Misom zadušnicom u 11 sati,

koju je slavio mons. Juraj Jezerinac, pomoćni biskup zagrebački. Na svečanosti je bila prisutna rodbina, visoki predstavnici RH i Grada Zagreba, tadašnji gradonačelnik B. Buzančić. Osim predstavnika pogrebnu povorku su pratili pripadnici Hrvatske vojske i konjanici Športskog kluba »Jelačić« u originalnim povjesnim odorama.

BAN JOSIP JELAČIĆ I ZAGREBAČKA NADBISKUPIJA

U zagrebačkoj katedrali su se vjernici poučavali krepostima ali i domovinskim pravima, dužnostima i domoljublju jer je duhovnim pastirima kao i državnim poglavarima bilo stalo do vjerskog i kulturnog uzdizanja pučanstva.

Tu su bili u svim vremenima pozdravljani kraljevi, ustoličavani banovi, posvećivani biskupi zajedno s prvim zagrebačkim nadbiskupom.

Zagrebački su biskupi vršili također visoke državničke službe. Neki od biskupa bili su i banski namjesnici (locumtenens bani) kao biskup Stjepan III (1356-1375); Juraj Drašković (1563; 1578) ; Gašpar Stankovački (1588-1596), Maksimilijan Vrhovec (1809), Aleksanadar Alagović (1829-1839), Juraj Haulik, koji je bio banski namjesnik 8 godina.

Ban Toma Erdödy se u katedrali duhovno okrijepio sa svojim slavim vitezovima, prije polaska u boj nakon kojeg je izvojevao slavnu pobjedu, a 22. lipnja, se dugi niz godina slavila sv. Misa zahvalnica za tu pobjedu. Papa Klement VIII. mu je dao na znanje da ga je kao pobjednika slavila čitava Europa i sam je slavio ovu pobjedu također svečanom zahvalnicom. U katedrali je bana Tomu Erdödy odlikovao španjolski kralj Filip II. imenovavši ga vitezom reda Sv. Spasitelja za vrijeme euharistijskog slavlja koje je slavio zagrebački biskup Petar Domitrović. Ovo odlikovanje je svojim propisima obvezivalo bana na svakodnevnu molitvu časoslova. Godine 1619. su bana Tomu Erdödy primili izaslanici mantovskih vitezova u »Konjaničke vitezove«. On i sada sniva pod svodovima zagrebačke katedrale.

Spontano je bila katedrala ispunjena zahvalom sudionika akcije Bljesak, 7. svibnja

Grb bana
J. Jelačića

1995. u 14 sati, vrativši se pobjednički u katedralu, žaleći za onima koji nisu toga dana mogli biti među njima, jer su žrtvovali svoje živote.

Svodovi katedrale primali su tijekom povijesti zavjete čitavog naroda i hrvatskih banova na koju uspomenu i Šenoa spominje zavjetnu svjetiljku bana Benka Bote. Tu se zahvaljivao pobožni narod za pobjede nad mnogim bojevima i za izbavljenje od raznih nesreća i tjeskoba. I drugi suvremenici se nadahnjuju tako dokumentiranim opisima zagrebačke katedrale te i cijeli Zagreb nazivaju »duhovnim gradom«, jer je katedrala svjedok radosnih i žalosnih trenutaka čitavog naroda.

Ona je također tijekom čitave povijesti umjetnički izraz u središtu Europe.

Najstarija grobnica državnog vladara je od vojvode Stjepana, umro 1355., koji je i stolovao u Zagrebu. Ksaver Š. Đalski u svom romanu »Osvit«, opisuje početak narodnog prepora 1832. u nadbiskupskom dvoru i zagrebačkoj katedrali.

Iz nje i danas struji snaga kojom su se snažili naši zagrebački biskupi, nadbiskupi i kardinali, pradjedovi, banovi, mučenici i sva hrvatska pokoljenja. Stjepan Radić u borbi za slobodu Hrvatskog naroda ukazuje na zagre-

bačku katedralu kao na živa svjedoka riječima: »Evo nam naše katedrale. Ona je dosta da svijet vidi da Hrvati pripadaju kulturi zapadne Europe«.

U zagrebačkoj katedrali se vršilo i ustoličenje bana po posebno propisanom obredu. Posljednje ustoličenje bana je izvršio senjsko-modruški biskup Vjenceslav Soić, 9. rujna 1869. godine.

Ustoličenje bana Josipa Jelačića bilo je obavljeno u biblijskoj žurbi nadomak toga hrvatskog hrama, što je tema za sebe. No zato je Ban djelovao tako da je taj hram uzdignut na dostojanstvo prvostolnice, metropolitansku crkvu čitavog Hrvatskog naroda.

Uzdignuće Zagrebačke biskupije u Nadbiskupiju bio je događaj kojim počinje moderan razvoj Hrvatske. Hrvatsko svećenstvo je dalo velik udio u društvenom i kulturnom razvoju Hrvatske u vlastitoj crkvenoj pokrajini.

Sjeverna Hrvatska dobiva na važnosti u povijesti Hrvatskog naroda kakav je u povijesti imala u doba narodnih vladara Južna Hrvatska. Zagrebačka nadbiskupija prati sva katolička gibanja i doprinosi izgradnji teološke i kulturne europske misli.

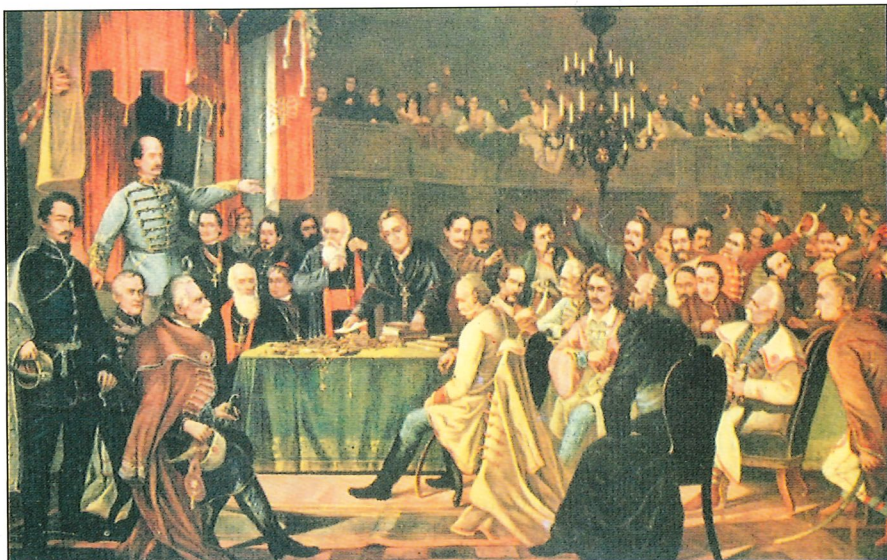
Dana 11. prosinca 2002. navršava se 150. godina kako je papa bl. Pijo IX. pečatnicom »UBI PRIMUM PLACUIT«, Zagrebačku biskupiju uzdignuo u Hrvatsko-slavonsku crkvenu pokrajinu i Zagrebačku nadbiskupiju-metropoliju. Tadašnji zagrebački biskup Juraj Haulik (1837-1969) uzdignut je na dostojanstvo zagrebačkog nadbiskupa i 1856. je imenovan kardinalom. Ujedno je i zagrebačku stolnicu odlikovao dostojanstvom metropolitanske crkve, prvostolnice. U istoj Pečatnici piše: »Divno se ističe (u Zagrebu) katedralna crkva svojom veličinom, ljepotom i sjajnim namještajem... Zato sjajni zagrebački hram pod naslovom Blažene Djevice Marije na Nebo Uznesene, te sv. ugarskih kraljeva Stjepana i Ladislava (brišući prvašnji naziv katedralne crkve) apostolskom vlašću zauvijek uzvisujemo na viši stupanj metropolitanske crkve.« I cijeli Zagreb je tim povodom uzdignut na čast nadbiskupskog i metropolitanskog grada. U sustav Zagrebačke nadbiskupije-metropolije, prema Pečatnici, ušle su kao sufraganske ili podređene biskupije (nakon nekih preinaka u Pečatnici oko

Kninske biskupije): Senjska i Modruška biskupija, Đakovačka i Srijemska biskupija, Križevačka eparhija te naslovna Beogradsko-Smederevska biskupija.

Ovime je bio dovršen dugotrajan proces, započet 1227. godine u vrijeme zagrebačkog biskupa Stjepana II, ponavljan zatim 1698, 1700., 1703-1708, 1807. i 1845. godine.

U vrijeme biskupa Jurja Haulika i pod njegovim predsjedanjem u svojstvu banskog namjesnika Hrvatski je sabor na svojoj sjednici, od 10. listopada 1845., pokrenuo pitanje uzdignuća Zagrebačke biskupije u Nadbiskupiju i potkrijepio neprekinutim kontinuitetom Zagrebačke biskupije usprkos stalnih opasnosti. Istaknuli su važnost zagrebačkog biskupa koji je u Kongregacijskim aktima bio oslovljavan i kao primas i često je imao dužnost banskog namjesnika. Također su velike zasluge zagrebačkih biskupa koji su za Državu Hrvatsku i doprinosili i materijalnim sredstvima za dobro čitavog naroda. Dok su se tražile tako velike stvari, zagrebački biskup J. Haulik je u međuvremenu, kao banski namjesnik uveo u Hrvatskom Saboru hrvatski jezik za službeni jezik, što je bio još jedan krupni razlog za uzdignuće Zagrebačke biskupije u Nadbiskupiju. Ovaj predmet je preuzeo, 14. siječnja 1850., ban Josip Jelačić. Konačnom rješenju su doprinijele društvene promjene u vrijeme bana Jelačića.

Odlučni Banov korak je požurio rješavanje i u Beču i u Rimu te je, 11. prosinca 1852. godine, na sveopću radost, došlo do toga slavnog događaja. Istim dekretom je papa Pijo IX. ovlastio bečkog nuncija, koji je u međuvremenu postao kardinalom, da svečano ustoliči prvog zagrebačkog nadbiskupa. Priprema i organizacija svečanog ustoličenja prvog zagrebačkog nadbiskupa Jurja Haulika povjerena je hrvatskom banu Josipu Jelačiću. Čin uzdignuća Zagrebačke biskupije u Nadbiskupiju izvršio je bečki nuncij i kardinal Viale Prela vrlo svečano, 8. svibnja 1853. u zagrebačkoj katedrali uz asistenciju brojnih biskupa, kanonika i svećenstva u prisutnosti hrvatskog bana Josipa Jelačića, državne, vojne i staleške predstavnike te mnoštvo vjernika. Nadbiskup Haulik je zahvalio Sv. Ocu, koji je uz tako svečani čin istaknuo stalnu vjernost Hrvatskog naroda prema Katoličkoj crkvi i Papi. Također je odlikovao bana Jelačića, na prijedlog nadbiskupa J. Haulika. U svom govoru je nadbiskup J. Haulik dao povijesni prikaz svih događaja, a naročito je naglasio da je zagrebačka katedrala kroz mnoge teškoće i kroz tako dugo vrijeme izgrađena klesanim kamenom u svojoj veličini i zadržala skladni oblik sviju njenih dijelova. I sve dosadašnje časti koje su u njoj vršene ne mogu se usporediti s ovom, kad je ona postala metropolitanska crkva čitave Domovine.

Ban Jelačić u Saboru 1848.

Josip Klarić

NOVI LUSTERI U KATEDRALI

17. 2. 2001. Stigao je na Nadbiskupski duhovni stol faksirani dopis iz Las Vegasa, USA, u kome naš iseljenik Stefan Stankić nudi kao dar zagrebačkoj katedrali tri velika lusteru iz dvorane u Las Vegasu. Ideja o poklonu lusteru došla je od njegove majke, koje je jednom bila kod sina u kasinu, gdje je on radio, i kad je čula da će se tri velika lusteru zamijeniti novima, poželjela je da bi bar jedan od njih nakon demontaže došao u zagrebačku katedralu. Vlasnik dvorane se složio da svi lusteri budu poklonjeni katedrali.

Luster u dvorani u Las Vegasu

Generalni vikar mons. Vladimir Stanković zamolio je g. Stankića da najprije pošalje fotografije lusteru koje mi zahvalno prihvaćamo, ali da odluku konačnom o postavljanju ili nepostavljanju lusteru u katedralu prepuštamo stručnjacima.

17. 4. 2001. stigla je darovnica kojom GOLD COAST iz Las Vegasa, vlasnik Michael Gugham, Nadbiskupskom duhovnom stolu za katedralu daruje tri lusteru i moli da mu se nakon postavljanja lusteru u katedralu pošalju fotografije. Ujedno je izrazio zadovoljstvo što može biti donatorom zagrebačke katedrale. Darovnicu je potpisao »general menager« Mike Growney.

Radi transporta lusteru mons. Vladimir Stanković zamolio je g. Stankića da stupi u vezu s hrvatskom župom u Los Angelesu i zamoli ih da financiraju container iz USA do luke Ploče u Hrvatskoj te da sve potrebne formalnosti sredi u hrvatskom konzulatu u Los Angelesu.

16. 9. 2002. Stefan Stankić javlja da je ostao bez posla ali ipak bi želio doći u domovinu i pomoći pri sklapanju lusteru. No to mu nije bilo moguće. Ipak i nadalje se brinuo za otpremanje pošiljke s lusterima, koja je bila spremljena u tri velika sanduka (2x2x1), težine po 400 kg.

1. 11. 2001. g. Stankić javlja da je za prijevoz do luke Ploče plaćeno 2.500 USD. Od toga Hrvatska zajednica je platila 2.000 a on osobno 500 USD. On je inače sam namjeravao platiti troškove transporta od Ploča do Zagreba, ali kako je ostao bez posla, zamolio je da te troškove preuzme katedrala ili netko drugi. To je i učinjeno.

U rujnu 2001. akcija donacije i slanja lusteru za zagrebačku katedralu i zauzimanje Hrvatske zajednice opisana je u časopisu »Zajedničar« od rujna 2001. godine, koji izlazi u Los Angelesu.

Nakon obavijesti g. Damira Šetka iz Ploča da je pošiljka stigla, brigu oko lusteru preuzeo je vlč. Mijo Gabrić. Prijevoz do Zagreba izvršila je tvrtka SCHENKER d.o.o. iz Zagreba i pošiljka s lusterima je dovezena do odredišta. Nakon što je g. Stefan Stankić poslao originalni primjerak darovnice, lusteri su oslobođeni plaćanja carine odlukom Ministarstva financija.

4000 WEST FLAMINGO ROAD
LAS VEGAS, NEVADA 89103-4088

Donator GOLD COAST

Brigom i preporukom vlč. Mije Gabrića zamoljen je ing. Stanko Stipić da montira jedan luster, kako bismo mogli upoznati njegov izgled i donijeti odluku o postavljanju lusteru u katedralu. Fotografije lusteru, koje smo dobili iz Amerike, nisu bile dovoljno jasne i nisu mogle doprinijeti ispravnoj prosudbi vrijednosti darovanih lusteru. Zato su mišljenja bila podijeljena.

Novi lusteri u katedrali

Međutim kako su lusteri velikih dimenzija (visina 5,5 a širina 5 m) nije bilo pogodnog prostora niti za ogledno montiranje a pogotovo nije bilo ideje o prikladnom i trajnom postavljanju. Niti jedna crkva niti bilo koji crkveni prostor nije bio u stanju prihvatiti tako velika rasvjetna tijela. Radi toga je donesena odluka da se lusteri postave u katedrali kako bi se mogao vidjeti njihov izgled u cijelosti i donijeti konačna odluka o njihovoj sudbini. To će ujedno biti poticaj da se u duhu najnovijih tehničkih mogućnosti vodeći računa o stilu građevine temeljito razmišlja o trajnom rješenju rasvjete katedrale.

Prvi luster je postavljen iznad glavnog oltara i zasvijetlio 7.12. 2001. u 17,45 sati, prije večernje mise. Drugi je postavljen 14.12.2002. u 18,45 sati u sredini srednje lađe, neposredno prije večernje mise, koja je počela u 19 sati. Treći luster je postavljen pri dnu lađe prema

koru i zasvijetlio 22. 12. 2001. u 19,45 sati, dakle neposredno poslije večernje mise.

U pripremi i montiranju lusteri su temeljito očišćeni i zamijenjena je čitava električna instalacija. Postavljene su nove svjećice i u njih ugrađene žarulje marke Philips. Iz lusteru su izostavljene velike staklene kugle i mesingane trake koje su po mišljenju stručnjaka opterećivale lusteru sadržajem i nepotrebnom težinom.

Lusteri su postavljeni u glavnoj lađi katedrale i zamijenili metalne polukugle, kojih još uvijek ima dosta na svodu katedrale a koje oblikom nisu prikladne za sakralni prostor.

Zadržani su manji viseći lusteri, koji odozdo izgledaju kao kišobrani, ali su zapravo veoma lijepi, ručne izrade, prikladni stilu građevine, a u svom sadržaju imaju mnoge plastične elemente i oblike uzete iz same građevine. Oni imaju svoju vrijednost.

Čitav zahvat postavljanja lusteru izveden je tako da su korišteni postojeći otvori i nije bilo potrebno zabijanje niti jednog čavla ili bušenje bilo koje rupe. Tako na katedrali nismo napravili nikakva oštećenja. U potkrovlju je uz svaki luster ugrađena mala ručna dizalica da se luster u svakom trenutku bez poteškoća može spuštati ili podizati, da se uvijek mogu izvršiti eventualni popravci ili zamjene žaruljica.

Lusteri su postavljeni. Sud o njihovoj prikladnosti može izreći svaki stručnjak. Ali isto tako i »običan« vjernik, koji se dolazi u katedralu na molitvu, ima pravo na svoje mišljenje i ima pravo izreći svoj sud i dati svoju riječ te predvidjeti budućnost dara koji je stigao od naših iseljenika u Americi.

Jedan od zamijenjenih lusteru

Uprava katedrale toplo zahvaljuje g. Michaelu Gaughamu i g. Stefanu Stankiću na ovom velikom i lijepom daru. Također zahvaljuje svima koji su omogućili dopremu iz Amerike i postavljanje u katedralu ovih monumentalnih rasvjetnih tijela.

**DAROVATELJI ZA OBNOVU
KATEDRALE u 2001. i 2002.
nakon izlaska iz tiska
NAŠE KATEDRALE br. 5**

- A.B.M. d.o.o. - Koprivnica
 ADRIAINSPEKT d.o.o. - Rijeka
 AGUS-PROM d.o.o. - Jastrebarsko
 ALING d.o.o. - Zagreb
 Paula Anić - Zagreb
 ARX d.o.o. - Jastrebarsko
 Miroslava Augustinović - Zagreb
 Mišo Augustinović - Zagreb
 Marija Badar - Zagreb
 Dragica Bačićek - Zagreb
 Nedjeljka Barbarić - Dugo Selo
 Milan Bašić - Zagreb
 Milica Begović - »Stella« - Pitomača
 Mirko Benko - Jastrebarsko
 Dr. Matija Breljak - Zagreb
 Tomislav Bertol - Velika Mlaka
 Tonka Bogeljić - Ploče
 Milka Bosanac - Zagreb
 Drago Bošnjak - Sesvete
 Evica Brainović - Pamplona, Španjolska
 Iva Brajković - Zagreb
 Bratovština sv. Ferdinanda - Valpovo
 BRKOVIĆ d.o.o. - Sveta Nedjelja
 Bruno Brlek - Zagreb
 Marija Brlek - Zagreb
 BUMBAR d.o.o. - Raktije
 Tomislav Capan - Zagreb
 Doroteja Cesarec - Oroslavje
 Štefica Ciglar - Zagreb
 Dr. med. Ivica Cisar - Lugano, Švicarska
 Jelena Crnković - Zagreb
 CROATIAINSPEKT d.d. - Zagreb
 Milica Čagalj - Frankfurt, Njemačka
 Mons. dr. Velimir Čapek - Roma, Italija
 Mato Čatić - Zagreb
 Zvonimir Čeh - Koper, Slovenija
 Slavica Čvorak - Zagreb
 Delfa Ćuk - Zagreb
 Dr. Miljenka Dešković - Zagreb
 Ilija Dilber - Zagreb
 Stjepan Dilber - Zagreb
 DINATRONIC d.o.o. - Vrbovec
 DIS-PROM d.o.o. - Velika Mlaka
 Dječji vrtić »Smiješak« - Koprivnica
 Nepoznati dobri ljudi - Austrija
 Kolonić Ružica, Zagreb
 Dubravka Dobša - Zagreb
 DOM ZDRAVLJA SAMOBOR - Samobor
 DOMUS d.o.o. - Virovitica
 DTTC d.o.o. - Varaždin
 Manda Dujmović - Zagreb
 Janko Đimšita - Zagreb
 Feliks Đurašin - Koprivnica
 Elza Ećimović - Zagreb
 ERA VE-MA d.o.o. - Samobor
 Mirela Eškinja - Zagreb
 EUROPA 92 d.o.o. - Sveta Nedjelja
 Vjekoslav Fabris - Korčula
 FERRO-ERO d.o.o. - Veliko Trgovišće
 Zdravko Filipi - Zagreb
 Ivo Filipović, ZE-LAST - Blažev Dol
 Leo Fingerhut - Zagreb
 Dr. Biljana Folonović-Tepša - Zlatar Bistrica
 Franjevačka župa - Sidney, Australija
 Milka i Zvonko Fric - Zagreb
 Josipa Friščić - Lepoglava
 Denis Frković - Zagreb
 FUTURA d.o.o. - Virovitica
 G.B.M. d.o.o. - Zagreb
 Barbara Gajdek - Zagreb
 Branko Ganić - Virovitica
 GEOTEHNIKA Varaždin d.o.o. - Varaždin
 Zlata Gilić-Šabić - Makarska
 Gimnazija A. G. Matoš - Zabok
 Obitelj Glasnović - Zagreb
 G-M PHARMA ZAGREB d.o.o. - Velika Mlaka
 Petar Gojević - Dirmstein, Njemačka
 Katarina Goričanec - Sveti Martin na Muri
 Josip Gorički - dr. Marijan Pernek - Zagreb
 GRADSKO POGLAVARSTVO - Zabok
 GRADSKO POGLAVARSTVO - Zagreb
 GRAĐEVINSKO PODUZEĆE ZAGREB
 - Zagreb
 Branko Grbešić - Leonberg, Njemačka
 Dragutin Gregorić - Virovitica
 Marica Gregurić - Sveti Ivan Zelina
 Nevenka Grimani - Zagreb
 Nikola Hadasija - Bjelovar

- Stjepan Hajdinjak - Sesvetski Kraljevec
 Joseph i Maria Halka - Laguna Niguel, U.S.A.
 Vesna Hećimović-Toth - Samobor
 Nevenka Henč - Zagreb
 Vladimir Herljević - Zagreb
 HERUC - IZRADA ODJEĆE d.o.o. -
 Veliko Trgovišće
 Dajaz Hladnić »Hladnici« - Koprivnica
 Ivan Hojsak - Bednja
 Marija Hrešč - Prelog
 Slavica Hrgić - Ahlen, Njemačka
 Marija Hrgovan - Bjelovar
 Obitelj Hriberski - Zagreb
 Obitelj Hristo - Sesvete
 HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA - Zagreb
 HRVATSKI DEMOKRŠĆANI - Zagreb
 INSTALO MARKET d.o.o. - I. Rajić - Požega
 INSTITUT ZA HRVATSKI JEZIK - Zagreb
 Slavica Ivanac - Zagreb
 Ivan Ivić Brajković - Zagreb
 Tereza Ivšić - Delta, Kanada
 Josip Jadanec - Zagreb
 Dr. Josip Jakšić - Zagreb
 Ljiljana Jedvaj - Peterlin - Koprivnica
 Ana Jelaković - Varaždin
 Jozo Jelić - Zagreb
 Dr. Šimun Jergović - Pitomača
 Helena Jergović - Zagreb
 Krešimir Jindra - Koprivnica
 Slavko Jozinović - Zagreb
 Collegium vocalle jugend simfo - Lustenau,
 Austrija
 Stipo Jularić - Sveta Nedjelja
 Janja Jurić - Zagreb
 Ivan Juršetić - Koprivnica
 JURVAL d.o.o. - Vrbovec
 Obitelj Kah - Koprivnica
 KAMEN PUČIŠĆA d.o.o. - Pučišća
 Mirko Karačić - Zagreb
 Iljko Katušić - Zagreb
 KEMOCENTAR d.o.o. - Buševac
 KOBAC d.o.o. - Slatina
 KOLANO TRANS d.o.o. - Velika Gorica
 Branko Komar - Virovitica
 KONCERTNA DIREKCIJA - Zagreb
 Šimun Konicija - Zagreb
 KONIMB d.o.o. - Zagreb
 Juraj Kontent - Zagreb
 KOPIR BIRO - BALEN - Zagreb
 Franjo Kos - Donja Zelina
 Ignac Kos - Sveti Ivan Zelina
 Zora i Ivan Košta - Willoughby, Ohio U.S.A.
 Pavica Kotarac - Zagreb
 Nikola i Nevenka Kovačević - Zagreb
 Marija Kozina - Krapina
 Ivan Kozina, TIM-PROMET - Škančevo
 Danica Kramarić - Zagreb
 Antonija Križančić - Zagreb
 Pavao Krolo - Zaprešić
 Ljerka Kujndžić - Zagreb
 Milivoj Kujundžić - Zagreb
 Mirjana Kuliš - Zagreb
 Ing. Mirjana Kunc - Zagreb
 VIDA KURUC, LJEKARNA - Koprivnica
 Jadranka Kvasnička - Zagreb
 L.L. d.o.o. - Zagreb
 Jadranka Labaš - Stubičke Toplice
 Petar Lacković - Koprivnica
 Zlatko Lanšćak - Virovitica
 Stanko Laska - Koprivnica
 Antonija Lauš - Zagreb
 Nada Lendrec - Stubičke Toplice
 LHB REVIZIJA d.o.o. - Slatina
 Vatroslav i Terezija Lopašić - Zagreb
 Josip Lovrek - Zagreb
 Kata Lovreković - Rothhrst, Švicarska
 Marija Lucić - Zagreb
 Andrija Lukinović - Zagreb
 LJEKARNA SLATINA - Slatina
 LJEKARNE VODOLŠAK - Krapina
 Mate Ljubičić - Zagreb
 Felicija Mahović - Slatina
 Dipl. ing. Milan Majetić - Sesvete
 Dino Majnarić - Križevci
 Ivan Majstor - Pitomača
 SZ MANDUŠEVAC - Zagreb
 Marin Marinić - Zagreb
 Darinka Marković - Zagreb Gračani
 Tomislav Mašić - Sveti Ivan Zelina
 MAŠINOPROJEKT d.o.o. - Zagreb
 Prof. Ivan Matarić - Lustenau, Austrija
 Mato Matešković - Zagreb
 Marija Matić - Zagreb
 MBC Građani
 MEGATREND d.o.o. - Križ
 MIHA BENZ d.o.o. - Zagreb
 MINISTARSTVO KULTURE - Zagreb
 Marko Mioč - Koprivnica
 Jasna Misir - Kupljenovo
 Mr. Stjepan Miškić - Hamilton, Kanada
 Tonka Mršić - Zagreb
 Anica Mudri - Zagreb
 Marijan Mudri - Nussbaumen, Švicarska
 Spomenka Muha - Čakovec

- MUSTAČ COMMERCE d.o.o. - Virovitica
 Obitelj Mušterić - Zagreb
 Ljerka Nauković - Zagreb
 Elizabeta Ninković - Koprivnica
 Anka Novak - Berger - Zagreb
 Božena Novosel - Bedekovčina
 Alen Novoselec - Zagreb
 HRVATSKA OBRTNIČKA KOMORA -
 Virovitica
 Opća bolnica Virovitica - Virovitica
 Općina Stubičke Toplice - Stubičke Toplice
 Osn. škola Đuro Ester - Koprivnica
 Osn. škola Josipa Kozarca - Slatina
 Osn. škola Stjepan Radić - Dugo Selo
 Osn. škola Stjepana Radića - Brestovec
 Orehovički
 Osn. škola Stubičke Toplice - Stubičke Toplice
 Osn. škola Sv. Đurd - Sveti Đurd
 Osn. škola Tin Ujević - Zagreb
 Osn. škola Vladimir Nazor - Virovitica
 Osn. škola Vugrovec - Kašina (VI a, VI b, VI
 c) - Kašina
 Osn. škola Zabok, Biserka Krnek - Zabok
 Osn. škola Petra Preradovića - Pitomača
 Pavao Ožbolt - Donja Zelina
 Franjo i Nada Pačić - Stuttgart, Njemačka
 Marija Palešćak - Zagreb
 Dijana Pašica - Koprivnica
 PAUK g.r. S. Vrsalović - Zagreb
 Blaž Paulić - Lakewood, U.S.A
 Željko Pavičić - Draganići
 Slavka Pavić - Zagreb
 Vlatko Pavić - Zagreb
 Marija Pavlović - Zagreb
 Ivo Pendelić - Klošar Ivanić
 Josip Pendelić - Klošar Ivanić
 Josip Perić - Teisendore, Njemačka
 Jasna Perman - Hrgić - Oriovac
 Judita Pernar - Zagreb
 Šime Petrović - Zagreb
 Terezija Pintarić - Zagreb
 PLAMEGAL-TRIO d.o.o. - Rugvica
 POKUĆSTVO d.o.o. - Koprivnica
 Prof. dr. Željko Poljak - Zagreb
 POLJONIM d.o.o. - Klinča Selo
 Danijel Posavec - Zagreb
 Josip Posavec - Velika Gorica
 Alica Posilović - Zagreb
 Kuglači klub poštar - Zagreb
 Mato Prajz - Virovitica
 Zlatko Prekrat - Samobor
 Amalija Prezelj Ramić - Zagreb
 Gordana Prjević - Krapinske Toplice
 PRODUKT BASTAL d.o.o. - Novo Čiče
 PROJEKT d.o.o. - Zagreb
 PROZIRNI NAMJEŠTAJ d.o.o. -
 Donja Zelina
 PUSTAJ PROM d.o.o. - Repišće
 Franjo Pušić - Virovitica
 R.P. KOMBI-RENT d.o.o. - Samobor
 Dr. Željko Rac - Koprivnica
 Jasna Radić - Ljubuški, BiH
 Senka Rakušić - Veliki Prolog
 Ibro Ramić - Zagreb
 Vjekoslav Ranilović - Koprivnica
 Obitelj Rašić - Zagreb
 Danica Raštegorec - Zagreb
 Dr. Albert Rebić - Zagreb
 RIBOGOJILIŠTE BISERNA MLADICA -
 Osredok Žumberački
 Ljubica Ružić - Zaprešić
 Anita Sambolić - Zagreb
 Ksenija Sirk - Zagreb
 SKENDROVIĆ LIMAS d.o.o. -
 Sveta Nedjelja
 Nada Skitanić - Oroslavje
 Josip Skuhala - Varaždin
 Ante Smolić - Varaždin
 SOLIDUM-ŽUŽIĆ d.o.o. - Zagreb
 SREDIŠTE POŠTA ZAGREB - Zagreb
 Srednja škola - Koprivnica
 Srednja škola Zabok - Zabok
 K. Sruk
 Maja Starac - Zagreb
 STOLIS d.o.o. - Slatina
 Nada Stuparić, KRATIS s p.o.o - Zagreb
 Paula Sunić - Zagreb
 Maja Svetina - Zagreb
 Marija Šandrovčan - Kloštar Podravski
 Branko Šelimber - Pitomača
 PEKARSKI PROIZVODI ŠERCER -
 Goričan
 Dragutin Šijak, AUTO ŠIJAK - Koprivnica
 Slavica Šimek - Zagreb
 Obitelj Šimunović - Zagreb
 Ankica Škrtić - Geteborg, Švedska
 Josip Šolc - Virovitica
 Josip Špoljar - Zagreb
 Stjepan Špoljarec - Jalševac Nartski
 Josip Štanfel - Vrbovec
 ŠTEDNO KREDITNA ZADRUGA
 ŠKRINJICA - Pitomača
 Branimir Štimac - Zagreb
 Jelka Štivić - Zagreb

- Prof. dr. Ivan Štivić - Zagreb
 Obitelj Štrban - Zagreb
 Katica Štulac - Ozalj
 Edo Šulj - Zagreb, Gračani
 TABACCO d.o.o. - Zaprešić
 Tomislav Tamarut - Rijeka
 Marijan Tavčar - Zagreb
 Vesna Valentić, VD TEHNOFILTER -
 Staro Čiče
 TIA d.o.o. - Velika Gorica
 TLORAD-COMMERCE d.o.o. -
 Bukovje Bistransko
 Ivan Toklić - Zagreb
 Danica Tomić - Lepoglava
 Trpimir Tomljanović - Virovitica
 UDRUŽENJE OBRTNIKA - Virovitica
 ŠTEDNOKREDITNA ZADRUGA
 UNISONO - Varaždin
 Dr. Roko Uvodić - Zagreb
 Dragutin Valentić - Zagreb
 VARMONT F.S. d.o.o. - Sveti Ivan Zelina
 VETERINARSKA STANICA - Virovitica
 VETERINARSKA STANICA d.o.o. - Đurđevac
 Ante i Dragica Vidović - Sesvete
 Dominik Vincelj - Zagreb
 Ana-Marija Vinković-Devčić - Zagreb
 Juraj Vinski, Boris Vinski - Samobor
 Vlado Vlašić - Prudnice
 VODOOPSKRBA I ODVODNJA d.o.o. -
 Zagreb
 VODOTEHNIKA d.o. - Zagreb
 Branko Vojnović - Zagreb
 Ana i Slavko Vorel - Sesvete
 Goran Vrgoč, DVORAC ĐALSKI -
 ZABOK, Gredice
 Ing. Stjepko Vrsalović-Carević - Zagreb
 Marko i Ruža Vukušić - Virovitica
 Katarina Vuljak - Koprivnica
 ZAGORSKA ŠTEDNOKREDITNA
 ZADRUGA - Veliko Trgovište
 ZAGREBAČKE CESTE d.o.o. - Zagreb
 ZAJEDNICA SINDIKATA - Virovitica
 Josip Zoretić - Virovitica
 Drago Živković - Županja
 KOŽATEKS, Živković Živko - Virovitica
 Petar i Mara Žuliček - Strmec Samoborski
 Županija virovitičko-podravska - Virovitica
 Županijske ceste zagrebačke županije - Za-
 bok
 Župni ured - Tuhelj
 Župni ured - Kamanje
 Župni ured - Kerestinec
 Župni ured - Rude
 Župni ured - Žakanje
 Ivan Antolković - Zagreb
 Dragica Bačićek - Zagreb
 Jelena Crnković - Zagreb
 Marija Csataj - Zagreb
 Slavica Čvorak - Zagreb
 Krešimir Ferinac, studio design - Varaždin
 Vladimir Herljević - Zagreb
 III. gimnazija - Zagreb
 Dr. Josip Jakšić - Zagreb
 Ivan Kostelac - Pitomača
 Josip Lovrek - Zagreb
 Dr. Herbert Lukić - Zagreb
 Snježana Lukša - Zagreb
 Mirko Matuško - Zagreb
 Vlatko Pavić - Zagreb
 Mirko Petraš - Virovitica
 Č.s. Lina Plukavec - Zagreb
 Jelica Poldrugač - Zagreb
 Ferenc i Melita Ranilović - Koprivnica
 Dr. Adalbert Rebić - Zagreb
 Biserka Šimunić - Oroslavje
 Josip Šimunović - Zagreb
 Obitelj Šimunović - Zagreb
 Josip Špoljar - Zagreb
 Č.s. Agata Ulaga - Ljubljana, Slovenija
 Miško Zrnić, SERVIS PLUS - Gradina
 AGRO-MARGETAN - Čazma
 ALING d.o.o. - Zagreb
 Ivan Antolković - Zagreb
 Stjepan Arbanas - Zagreb
 Miroslava Augustinović - Zagreb
 Dr. Vladimir Babuš - Zagreb
 Dragica Bačićek - Zagreb
 Jean-Marie Barin-Turica - Seraing, Belgique
 Dora Baron - Zagreb
 Stjepan Bart - Čazma
 Željko Bubalo - Zagreb
 Anica Buhin - Radovan
 Jelena Crnković - Zagreb
 Marija Crnković - Zagreb
 Marija Csataj - Zagreb
 Slavica Čvorak - Zagreb
 Župni ured Draškovec - Draškovec
 Krešimir Ferinac studio design - Varaždin
 FUTURA d.o.o. - Virovitica
 Barbara Gajdek - Zagreb
 GATING-92 - Zaprešić
 Klara Gergelj - Zagreb
 Vesna Hećimović-Toth - Samobor
 Vladimir Herljević - Zagreb

- HILTI SERVIS d.o.o. - Zagreb
 Stefan i Nevenka Hopp - Zagreb
 HOTEL PODRAVINA d.o.o. - Koprivnica
 Anka Hrenović - Munderkingen, Deutschland
 HRVATSKI OLIMPIJSKI ODBOR - Zagreb
 III. gimnazija - Zagreb
 Dr. Josip Jakšić - Zagreb
 Nataša Jelić-Veršić, javni bilježnik - Križevci
 Tomo Jozinović - Zagreb, Malešnica
 Ilija Jurković - Embleton wa Australia 6062
 Iljko Katušić - Zagreb
 Ruža Kisić - frizer - Zagreb
 Ružica Marija Kolonić - Zagreb
 Elvira Korak - Zagreb
 Ivan Kos - Novska
 Ivan Kostelac - Pitomača
 Pavica Kotarac - Zagreb
 Antonija Križančić - Zagreb
 KRŠĆANSKA SADAŠNJOST - Zagreb
 Luka Kržel - Zagreb
 Ljerka Kujundžić - Zagreb
 Jadranka Kvasnička - Zagreb
 Antonija Lauš - Zagreb
 Josip Lovrek - Zagreb
 Dr. Herbert Lukić - Zagreb
 Snježana Lukša - Zagreb
 Dipl. ing. Milan Majetić - Sesvete
 Franjo Majsec - Virovitica
 Odvjetnik Matuško Mirko - Zagreb
 Katica Barica Mesić - Zagreb
 Mirjana Mitrić - Zagreb
 Ing. Anica Mudri - Zagreb
 Marijan Mudri - Zagreb
 Ljubica Novosel - Karlovac
 Vlatka Obadin-Dodlek, ljekarna - Koprivnica
 Osn. škola Vladimir Nazor - Križevci
 Dragica Ogurek - Zagreb
 OROTEKS d.o.o. - Oroslavje
 Franjo i Nada Pačić - Stuttgart, Deutschland
 Željko Pavičić - Draganići
 Vlatko Pavić - Zagreb
 Judita Pernar - Zagreb
 Mirko Petraš - odvjetnik - Virovitica
 Marijana Plantak, cvjećarnica - Varaždin
 S. Lina Plukavec - Zagreb
 Jelica Poldrugač - Zagreb
 Danica Poljičak - Zagreb
 Ferenc Melita Ranilović - Koprivnica
 Dr. Adalbert Rebić - Zagreb
 Joka Rožić - Wiesbaden, Deutschland
 Ljubica Ružić - Zaprešić
 Inga Slamar - Zagreb
 Alojzije Slaviček - Prelog
 Jasenka Sprem - Zagreb, Srednjaci
 Mons. Vladimir Stanković - Zagreb
 Paula Sukreški - Zagreb
 Maja Svetina - Zagreb
 Ivanka Šikić - Zagreb
 Slavica Šimek - Zagreb
 Biserka Šimunić - Oroslavlje
 Josip Šimunović - Zagreb
 Obitelj Šimunović - Zagreb
 Josip Špoljar - Zagreb
 Branimir Štimac - Zagreb
 Jelka Štivić - Zagreb
 Prof. dr. Ivan Štivić - Zagreb
 Vesna Valentić - VD tehnofilter - Vukovina
 Dragutin Tomašić - Zagreb
 Marija Tomičić - Zagreb
 Danica Tomić - Lepoglava
 Udruženje žena - Zagreb
 Č.s. Agata Ulaga - Ljubljana, Slovenija
 Josip Vincek - Radovan
 Josip Vincek - Radovan
 Branko Vojnović - Zagreb
 Ana Vrban - Velika Gorica
 Ivanka Vukančić - Zaprešić
 Vuksan i Linađić - Zagreb
 ZANATSKA ŠTEDNO KREDITNA
 ZADRUGA - Virovitica
 Miško Zrnić - servis plus - Gradina
 Marijana Žarak - Zagreb

Uz ova objavljena imena velik je broj darovatelja, koji ne žele da im se ime spominje, a još veći broj onih čija imena nismo uspjeli saznati.

Njima i svima iskrena hvala i sve ih uključujemo u naše molitve i svetu misu, koju svake prve nedjelje u mjesecu u 10 sati u katedrali prikazujemo za njih i za njihove potrebe i na njihove nakane.

Kao znak zahvalnosti spremni smo besplatno u naš časopis staviti oglase darovatelja uz uvjet da nam pošalju prikladan tekst svoje djelatnosti.

Katedrala je prvi i najveći spomenik vjere i kulture hrvatskog naroda i zato svaki dar za njezinu obnovu ujedno je dar za obnovu domovine. Zato je višestruko vrijedan.

KEMIJSKA ČISTIONICA »SAVICA«

VL. VESNA AGEJEV

Zvonimira Rogoza 1 - 10000 ZAGREB

Čistionica je otvorena 1986. godine u naselju Savica. Obavlja sve usluge kemijskog čišćenja brzo i kvalitetno. Radno vrijeme je radnim danom u 8-13 i 17-20, a subotom 6-13 sati.

Svakom donosiocu časopisa »NAŠA KATEDRALA« s našim oglasom odobravamo popust od 20%.

UNIJPAPIR

Prerada i promet sekundarnih sirovina
dioničko društvo

10000 ZAGREB, Radnička cesta 22

Tel (01) 61-84-773 i (01) 61-84-743

Fax (01) 61-84-725

AUTOELEKTRIKA PREKRAT

BOSCH SERVIS

Dr. Milana Biščana 6

10430 SAMOBOR

Tel./Fax (01) 33-60-451

T.D. Zagrebačke ceste d.o.o.

za upravljanje, održavanje i zaštitu javnih i nerazvrstanih cesta Grada Zagreba
Zagreb, Donje Svetice 48, MB: 3231364

Kontakt: Adresa: Donje Svetice 48, 10000 Zagreb

Telefon: 01/2356-444, Fax: 01/2356-400, E-mail: zgceste@zg.tel.hr

Mi smo...

Mi smo trgovačko društvo registrirano za upravljanje, održavanje i zaštitu javnih i nerazvrstanih cesta Grada Zagreba. Društvo se bavi održavanjem, građenjem, zaštitom i upravljanjem cesta, cestovnih objekata i opreme, održavanjem i izvedbom prometne signalizacije, semafora, proizvodnjom i ugradnjom asfaltne mase. U zimskom razdoblju provodi program održavanja cesta - zimsku službu.

Još...

Od ostalih radova izvodimo privremene regulacije prometa, sanaciju i asfaltiranje prekopa, servise motornih vozila, bavimo se projektiranjem i nadzorom. Raspolažemo mehanizacijom za obavljanje svih vrsta radova niskogradnje, kao i stručnim djelatnicima svih profila, osobito građevinske i prometne struke.

Prijevodni sa sudskom ovjerom,
kao i tehnički prijevodni. Sudski tumač
i prevoditelj za njemački, talijanski
i francuski jezik.

KSENIJA SIRK

10000 ZAGREB, Marulićev trg 8

Tel/Fax (01) 48-54-619

e-mail:ksenija.sirk@zg.hr

DOM ZDRAVLJA SAMOBOR

10430 SAMOBOR, Gajeva 37

Tel. (01) 3330-700 i (01) 701-722)

Fax: (01) 3361-311

- pruža cjelokupnu primarnu zdravstvenu
zaštitu s Hitnom medicinskom pomoći,
ljekarničkim uslugama i specijalističkim
pregledima

Dobro došli u
Športski park »MLADOST«
ZAGREB, Jarunska 5
na otvorene bazene namijenjene
rekreaciji i zabavi
za cijelu Vašu obitelj!

Informacije na tel. (01) 36-58-555 i (01) 36-58-541

»INSTALO - MARKET« d.o.o.

34000 POŽEGA, Arslanovci 10 - tel/fax 034/273-329

**PRODAJA VODOINSTALACIJSKOG MATERIJALA
I OPREME ZA KUPAONICE**

PRERADA PLASTIČNIH MASA I UMJETNIH SMOLA

JOSIP GORIČKI - DR MARIJAN PERNEK

10000 ZAGREB, Kaptol 18

tel/fax 00385 1 48-11-791

- IZRADA LJEKARNIČKE I LABORATORIJSKE AMBALAŽE
- RAZNE KUTIJE ZA MASTI
- BOČICE ZA PROPOLIS I NIZ OSTALIH PRIPRAVAKA -
SVIH VELIČINA
- KATOLIČKI SUVENIRI

MODNI ATELIER
Vesna i Drago Muhić

nataša

Muhić Vesna i Drago

Zagreb / Vlaška 31

od 1970 godine

Proizvodnja i prodaja modne odjeće
sportsko elegantnog stila

Šivanje po mjeri

Izrada radne odjeće

Veleprodaja

KLESAR I GRAVER BREKA ZLATAN - MIŠO

Dr. Ante Starčevića 20, Čakovec

040/390-145, 098/210-985

- izrada nadgrobnih spomenika
- graviranje natpisa
- popravci i poliranja

Obratite nam se s povjerenjem!

**30 godina iskustva jamstvo su naše
kvalitete!**

Jurval^{d.o.o.}

Vrbovec, Eugena de Piennesa bb
Tel.: 01/2791-057, 2791-990, fax: 01/2792-035
Staro Topolje (Sl. Brod) tel/fax: 035/472-700

**Ekskluzivni zastupnik
za prodaju i servis, te prodaju
rezervnih dijelova:**

TRAKTORI

**Belarus-MTZ, Pronar-MTZ
POLJOMEHANIZACIJA
svih poljskih proizvođača**

**NAJPOVOLJNIJI
KREDITI
uz 4.5% kamatu,
Isporuka
7 dana!**

**COLLEGIUM PRO MUSICA SACRA - ZAGREB
KAPTOL 29A
HR - 10000 ZAGREB
Tel. i fax (01) 48-16-107**

COLLEGIUM PRO MUSICA SACRA - ZAGREB komorni je ansambl, utemeljen 1972. u Zagrebu. Od svog osnutka ostvario je više od tisuću nastupa u domovini i inozemstvu. Ansambl izvodi i promiče sakralnu glazbu svih stilova i povijesnih razdoblja, od gregorijanskog korala do suvremenih autora. Dobitnik je mnogih međunarodnih nagrada i do sada je snimio nekoliko različitih nosača zvuka.

CPMS je utemeljen s ciljem da uz pomoć izražajne snage sakralne glazbe pobuđuje i razvija kod slušateljstva smisao za umjetničko doživljavanje svih duhovnih vrednota, što ih ova glazba stalno priopćuje čovjeku. Ansambl daje svoj doprinos i zagrebačkoj katedrali sudjelujući u liturgijskim događanjima.

Sav taj dinamični rad do jeseni 1999. odvijao se pod umjetničkim vodstvom profesorica s. Imakulate Malinke, redovnice sestara »Naše Gospe« u Zagrebu koja je ujedno i osnivačica ansambla. Vodstvo ansambla preuzela je profesorica s. Cecilija Pleša, koja je od samog početka vokalna solistica i umjetnička suradnica u ansamblu. Od jeseni 2000. godine dirigent Collegiuma je mladi akademski muzičar Josip Škego.

NOVO
LICE CRKVE

Glas Koncila

KATOLIČKI TJEDNIK GLAS KONCILA

UREDNIŠTVO 01/4814 828; fax 01/4814 832
www.glas-koncila.hr; e-mail: redakcija@glas-koncila.hr
PRETPLATE 01/4814 836; fax 01/4876 671
e-mail: gkracunovodstvo@glas-koncila.hr

KAPTOL 8
10 000 ZAGREB
P P 2 1 6

- nezaobilazan za sve koji izgrađuju suvremenu crkvenu stvarnost
- za sve koji žele poznavati život, djelovanje i stavove suvremene Katoličke Crkve
- prenosi službene stavove vodstva Crkve u Hrvata
- iz evanđeoskih i crkvenopovijesnih nadahnuća osvjetljava i komentira tekuća pitanja crkvenog, nacionalnog i društvenog života
- otvoren je širokom spektru crkvenopovijesnih mišljenja
 - odgovara na aktualna pitanja i izazove
 - promiče suvremenu zdravu kršćansku duhovnost i daje duhovne impulse za rast u vjeri, ljubavi i nadi

naš mak je cvijet molitve, znanja, igre i prijateljstva

DJEČJI VJERSKI MJESEČNIK MALI KONCIL

- vjeronaučna pouka
- zabavne provjere znanja
- poticaj na činjenje dobra
- igra i razbibriga
- priče
- poster
- zanimljivosti
- stripovi...

www.glas-koncila.hr/mak
e-mail: mak@glas-koncila.hr

U izdanju Glasa Koncila stotinjak različitih naslova knjiga i priručnika s područja teologije i pastorala obogatilo je djelovanje Crkve! Potražite naš katalog izdanja!